

ISSN 2311-844X

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ЛЬВІВСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Серія економічна

Випуск 2

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

УДК 330.3:351.748.1

Н34

Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна: збірник наукових праць / головний редактор В.І. Франчук. Львів: ЛьвДУВС, 2022. Вип. 2. 46 с.

Виходить двічі на рік.

Засновник – Львівський державний університет внутрішніх справ.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації від 14.11.2014 р. КВ № 21091-10891ПР.

Рекомендовано Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ до друку та поширення через мережу Інтернет (протокол від 26 жовтня 2022 р. № 4).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Франчук Василь Іванович, доктор економічних наук, професор, Львівський державний університет внутрішніх справ – головний редактор

Гобела Володимир Володимирович, кандидат економічних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ – відповідальний секретар

Вінічук Марія Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ

Горбан Ірина Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ

Запотічна Роксолана Андріївна, кандидат економічних наук, Львівський державний університет внутрішніх справ

Коваленко-Марченкова Євгенія Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Копитко Марта Іванівна, доктор економічних наук, професор, Львівський державний університет внутрішніх справ

Леськів Галина Зіновіївна, кандидат технічних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ

Мартинюк Володимир Петрович, доктор економічних наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка»

Марушко Надія Семенівна, кандидат економічних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ

Мельник Степан Іванович, доктор економічних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ

Наконечна Наталія Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ

Пушак Галина Іванівна, кандидат економічних наук, доцент, Національний університет «Львівська політехніка»

Ревак Ірина Олександрівна, доктор економічних наук, професор, Львівський державний університет внутрішніх справ

Шевченко Наталія Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ

Tomasz Wołowiec, Doctor of Economic Sciences, Professor, University of Economics and Innovation in Lublin (Lublin, Poland)

У публікаціях висвітлено результати економічних досліджень, здійснених фахівцями у теоретичних і практичних напрямках. У статтях висловлено позицію авторів, яку не завжди підтримує редакційна колегія.

За достовірність фактів, статистичних даних, точність викладеного матеріалу відповідають автори і рецензенти. Під час передруку матеріалів посилання на Науковий вісник обов'язкове.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl

Офіційний сайт видання: <http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/economy>

© Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022

© Оформлення «Видавничий дім «Гельветика», 2022

УДК 328.185:338.24

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2022-2-1>**Шевченко Наталія Володимирівна**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
Львівський державний університет внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0012-1815-7554>

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ФОНДОВОМУ РИНКУ

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти забезпечення системи фінансового моніторингу на українському фондовому ринку. Зокрема визначено, що система фінансового моніторингу, відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» це контроль, аналіз, нагляд за фінансовою діяльністю на фондовому ринку, не лише професійних учасників, а й емітентів та інвесторів. Головними суб'єктами забезпечення системи фінансового моніторингу на вітчизняному фондовому ринку є: Національним банком України, правоохоронні органи, Міністерством юстиції України, Міністерством цифрової трансформації України, Державною службою фінансового моніторингу України, Державною службою фінансового моніторингу, Національним антикорупційним бюро України. Головна функція регулятора та наглядача покладена на Національну комісію з Цінних паперів та фондового ринку. Фінансовий моніторинг забезпечує нагляд та петеерівку фінансових суб'єктів на основі повідомлень, що надходять до НКЦПФР у електронному вигляді про можливі порушення законодавства або про підозрілі фінансові операції. Протягом 2017–2021 років головними суб'єктами системи первинного фінансового контролю були: депозитарні установи, інвестиційні компанії, страхові компанії, компанії з управління активами, У 2021 році загальна кількість повідомлень до Державної служби фінансового моніторингу про підозрілі фінансові операції пов'язані з цінними паперами була небанківських установ 21 394, що на 51 307 менше ніж у 2017 році. Протягом 2021 року НКЦПФР здійснила моніторинг 2301 фінансових звітів за 2020 рік поданих 2056 професійними учасниками ринків капіталу та 245 емітентами цінних паперів, цінні папери яких були допущені до торгів на фондових біржах, шляхом перевірки розкриття фінансової звітності та аудиторських звітів в інформаційній базі НКЦПФР та оприлюднення на власних веб-сайтах в частині, що стосується фінансової звітності та аудиторських звітів. Найбільше проблема щодо покращення системи фінансового моніторингу на фондовому ринку пов'язана з політичною та економічною ситуацією в країні.

Ключові слова: фондовий ринок, емітенти, професійні учасники, фінансовий моніторинг, фінансовий нагляд, цінні папери.

Shevchenko Nataliia

Lviv State University of Internal Affairs

DIRECTIONS OF PROVIDING A FINANCIAL MONITORING SYSTEM ON THE DOMESTIC STOCK MARKET

Abstract. The article examines the theoretical aspects of ensuring the system of financial monitoring on the Ukrainian stock market. In particular, it is determined that the financial monitoring system, in accordance with the Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction of Legalization (Laundering) of Criminal Proceeds, Financing of Terrorism and Financing of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction" is control, analysis, supervision of financial activity on the stock market, not only professional participants, but also issuers and investors. The main subjects of ensuring the financial monitoring system on the domestic stock market are: the National Bank of Ukraine, law enforcement agencies, the Ministry of Justice of Ukraine, the Ministry of Digital Transformation of Ukraine, the State Financial Monitoring Service of Ukraine, the State Financial Monitoring Service, the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine. The main function of the regulator and supervisor is entrusted to the National

Commission for Securities and the Stock Market. Financial monitoring ensures supervision and investigation of financial entities based on reports received electronically by the NCCPFR about possible violations of legislation or suspicious financial transactions. During 2017–2021, the main subjects of the primary financial control system were: depository institutions, investment companies, insurance companies, asset management companies. In 2021, the total number of reports to the State Financial Monitoring Service about suspicious financial transactions related to securities there were 21,394 non-banking institutions, which is 51,307 less than in 2017. During 2021, the NKCPFR monitored 2,301 financial reports for 2020 submitted by 2,056 professional capital market participants and 245 issuers of securities whose securities were admitted to trading on stock exchanges, by checking the disclosure of financial statements and audit reports in the NKCPFR information base and publishing them on own websites in the part related to financial statements and audit reports. The biggest problem with improving the financial monitoring system on the stock market is related to the political and economic situation in the country.

Keywords: stock market, issuers, professional participants, financial monitoring, financial supervision, securities.

Вступ. Сучасний стан функціонування вітчизняного фондового ринку характеризується значним негативним впливом, як пандемії коронавірусу, так і воєнним вторгненням в Україну, що значно послабило фінансові механізми діяльності інвесторів, акціонерів, професійний учасників ринку. Оскільки фондовий ринок забезпечує постійний рух грошових коштів через процеси купівлю-продаж фінансових інструментів, зросли і ризики незаконних фінансових операцій, відмивання та приховування доходів. Така ситуація вимагає визначення напрямів розвитку системи фінансового моніторингу для запобігання корупції, приховування доходів, незаконне заволодіння фінансовими інструментами.

Матеріали та методи. При визначенні системи фінансового моніторингу у статті використано законодавчо-нормативні акти щодо визначення та розвитку системи фінансового на українському фондовому ринку, дані та інформація Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, наукові дослідження вітчизняних вчених економістів, що досліджували аспекти фінансового моніторингу на ринку. Також, використано методи порівняння – для оцінки забезпечення нагляду за різними суб'єктами, методи емпіричного дослідження – для оцінки поглядів на систему фінансового моніторингу, аналізу та графічного зображення існуючих проблемних показників.

Результати. Сучасна система моніторингу – це важливий складовий аспект розвитку не лише окремих суб'єктів, а й економіки загалом. Автори Петрук О. М. та Левківська К. Д. визначають фінансовий моніторинг як

важливу систему протидії незаконних фінансових операцій на різних рівнях діяльності суб'єктів [2]. Таке визначення, на нашу думку є чітким вираженням кінцевої мети застосування фінансового моніторингу на українському фондовому ринку.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [2] система фінансового моніторингу передбачає контроль, спостереження, фінансові розслідування на фондовому ринку пов'язані з операціями купівлі, продажу, перепродаж, надання консультаційних та посередницьких послуг, інвестування у цінні папери. Основний контроль у сфері фінансового моніторингу на вітчизняному фондовому ринку покладено на Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), проте додаткова співпраця у цій сфері здійснюється з: Національним банком України, правоохоронні органи, Міністерством юстиції України, Міністерством цифрової трансформації України, Державною службою фінансового моніторингу України, Державною службою фінансового моніторингу, Національним антикорупційним бюро України.

Фінансовий моніторинг – сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу. Суб'єктами первинного фінансового моніторингу (рис. 1) виступають всі учасники фондового ринку.

Основа фінансового моніторингу складають дві групи діяльності: перша це діяльність пов'язана з купівлею-продажем цінних паперів, друга з фінансовими, інвестиційними, консультаційними операціями професійних учасників ринку. На думку Дубиної М. В. найбільша кількість фінансових правопорушень пов'язана саме з відмиванням коштів через купівлю цінних паперів на фондовому ринку приховування частини доходів від інвестицій чи отримання дивідендів [1]. При цьому купівля, а згодом продаж цінних паперів відбувається через підставні фірми, або рахунки, які не належать правопорушникам, що ускладнює пошук незаконних грошових прибутків [1]. Аналогічної позиції

дотримується і Смагло О., який зазначає що цифровий обіг цінних паперів дає можливість купляти і продавати, використовуючи різні незаконні методи: підставні рахунки, організації, відмивати кошти через інвестування, про цьому маніпулюючи курсовими різницями чи біржовими показниками [3].

За даними Національної комісії з цінних паперів то фондового ринку протягом 2021 років було опрацьовано 14 718 видів різної фінансової інформації учасників фондового ринку, з них: 3 674 річної інформації; 6 830 особливої інформації; 762 проміжної інформації; 3300 повідомлення про проведення загальних зборів; 22 календарних плани; 152 повідомлення про розкриття

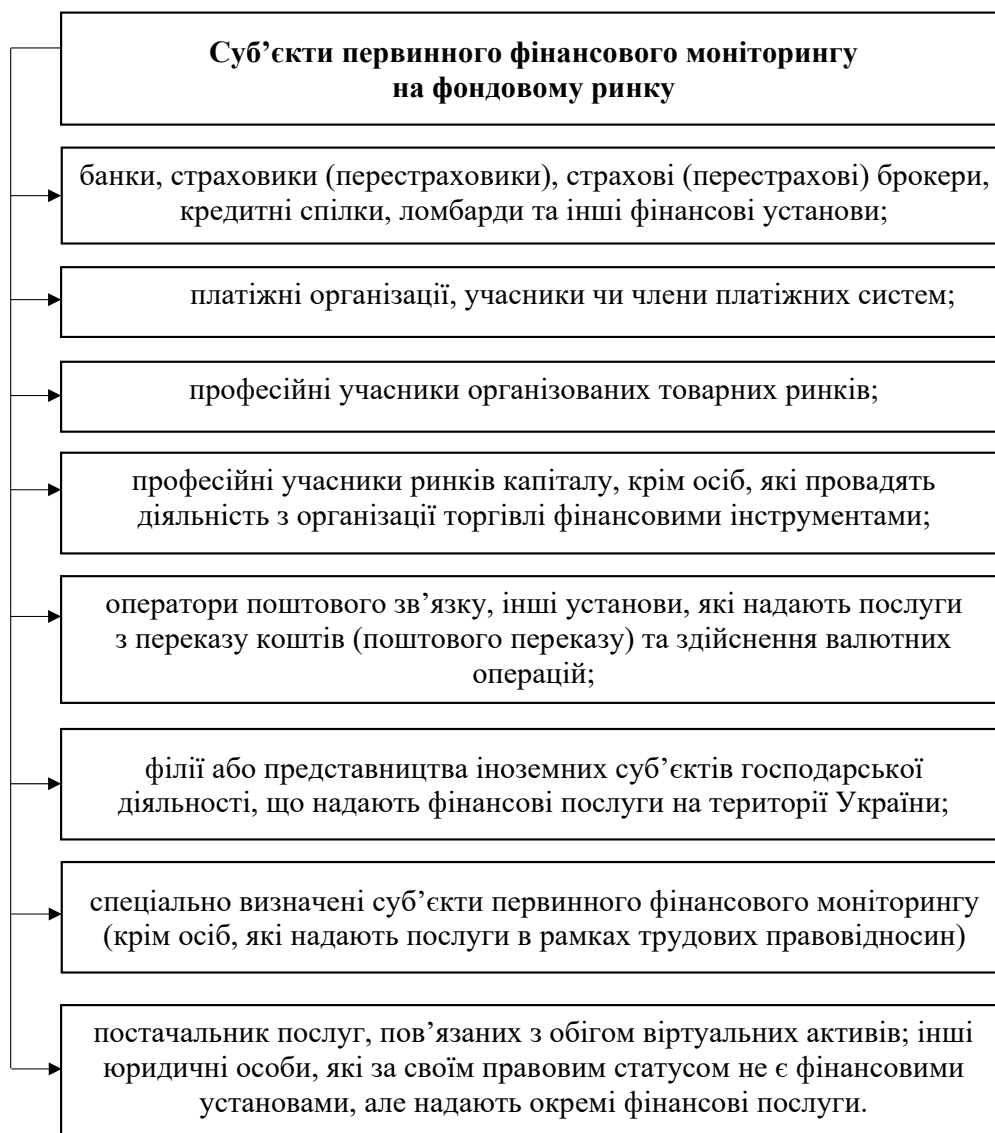

Рис. 1. Класифікація суб'єктів первинного фінансового моніторингу [4]

структури власності. Опрацювання інформації стосувалося виявлення недотримання корупційного законодавства, відхилення від показників фінансових розрахунків, платіжних винагород, приховування чи маніпуляція з цінами тощо.

При цьому, при визначено найбільш типовими правопорушеннями протягом 2019–2021 років Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, а також Державною службою фінансового моніторингу визначено наступні:

- забезпечення виявлення та реєстрації фінансових операцій;
- ідентифікації, верифікації клієнта;
- здійснення управління ризиками та проведення оцінки ризику;
- процедури призначення відповідального працівника за проведення фінансового моніторингу;
- подання Держфінмоніторингу інформації для постановки на облік або неподання відомостей про зміни інформації, яка стала підставою для взяття суб'єкта на облік [4].

За результатами проведеного аналізу діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу протягом 2021 року НКЦПФР була направлена до Державної служби фінансового моніторингу України інформація про підозрілі фінансові операції, проведені на ринках капіталу та організованих товарних ринках, на загальну суму понад 2,3 млрд грн за участю 8 професійних учасників ринків капіталу.

Найбільша кількість повідомлень про підозру у незаконних фінансових операціях чи послугах на фондовому ринку надходить саме від професійних учасників ринку (рисунок 2), які протягом 2017–2021 років скоротилися 51 307 і у 2021 році склали 21 394 повідомлення.

У 2021 році за результатами звернень (більше 95% з них у електронній формі) НКЦПФР провела перевірки:

- 13 виїзних перевірок депозитарних установ (у 9 виявлено порушення законодавства);
- проведено 15 виїзних перевірок інвестиційних фірм (у 12 виявлено порушення законодавства);

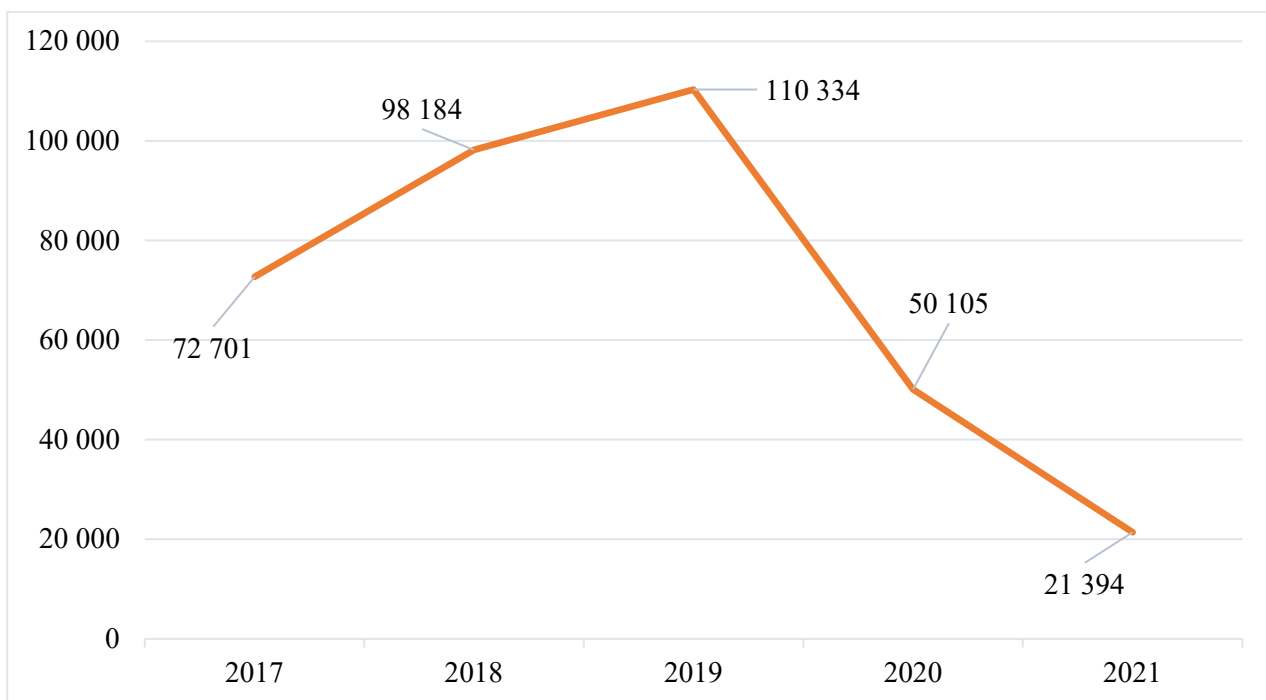

Рис. 2. Динаміка повідомлень до НКЦПФР від професійних учасників ринку протягом 2017–2022 років, шт.

Джерело: сформовано автором за даними [4]

– 9 виїзних перевірок компаній з управління активами (у 5 виявлено порушення законодавства);

– 6 виїзних перевірок управителів майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю.

Найбільша кількість звернень щодо порушення законодавства стосується депозитарних установ – 164, з них: від фізичних осіб – 53; від юридичних осіб – 65; від правоохоронних та державних органів – 46. Виявлені при цьому порушення стосуються не виплати та/або не своєчасної виплати дивідендів, а також не дотримання депозитарною установою законодавчих та нормативно-правових актів під час проведення депозитарної діяльності.

У 2021 року уповноважені особи НКЦПФР розглянули 535 справ (що на 3 977 менше ніж у 2017 році) про правопорушення на ринках капіталу та організованих товарних ринках, за результатами яких було накладено 240 фінансових санкцій на суму 3,17 млн грн (рис. 3).

Протягом 2021 року НКЦПФР здійснила моніторинг 2301 аудованих фінансових звітів за 2020 рік поданих 2056 професійними учасниками ринків капіталу та 245 емітентами цінних паперів, цінні папери яких були допущені до торгів на фондових біржах, шля-

хом перевірки розкриття фінансової звітності та аудиторських звітів в інформаційній базі НКЦПФР та оприлюднення на власних веб-сайтах в частині, що стосується фінансової звітності та аудиторських звітів.

Після 24 лютого діяльність акціонерних товариств щодо розміщення акцій власної емісії та торгівлі професійними учасниками ринку була припинена, відповідно моніторинг що акцій не здійснювався. Проте, На виконання рішення НКЦПФР № 1053 від 04.08.2022 р., ПФТС відновила торгівлю всіма цінними паперами, допущеними до торгів на біржі, з 8 серпня 2022 р. Таке рішення є позитивним для подальшого розвитку вітчизняного фондового ринку в умовах війни та економічної кризи.

Автори Дубина М. В., Петрук О. М., Левківська К. Д., Смагло О. у своїх дослідженнях погоджуються, що головну відповідальну роль регулятора та здійснення моніторингу, що порушення законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на фондовому ринку України повинна залишатися за Національною комісією з цінних паперів та фондового

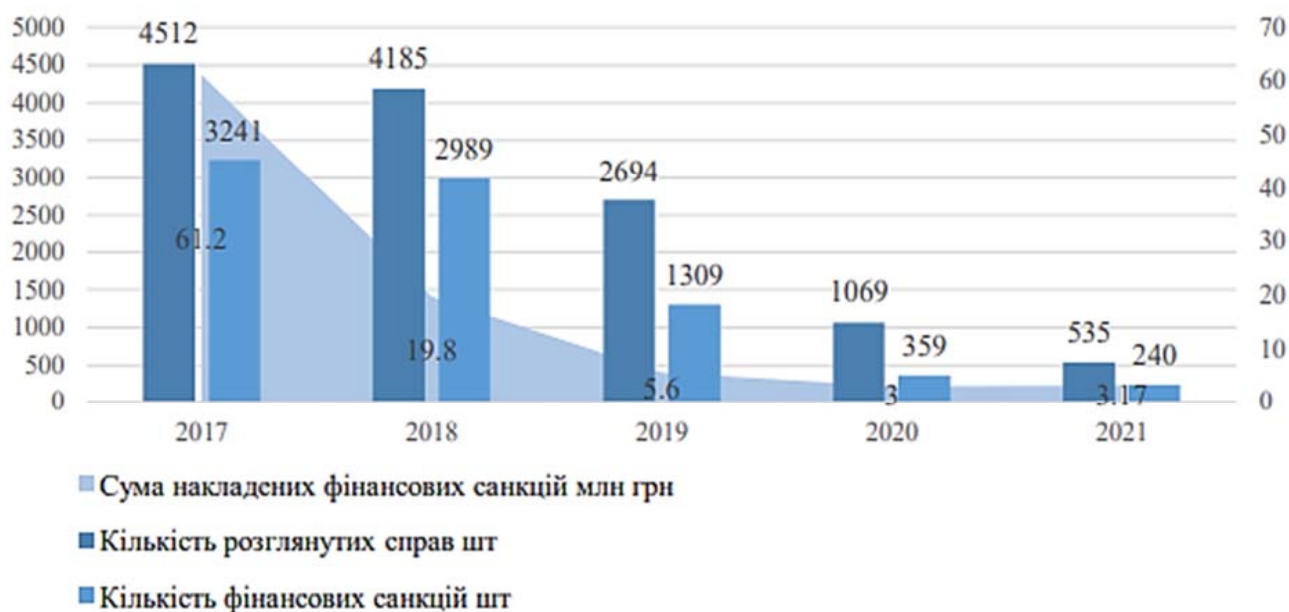

Рис. 3. Динаміка розглянутих справ НКЦПФР та фінансових санкцій на професійних учасників ринку протягом 2017–2021 років, шт., млн грн [4]

ринку. А також, вона повинна забезпечувати реалізацію політику покращення системи фінансового моніторингу шляхом:

- проведення планових перевірок діяльності суб'єктів фондового ринку (емітентів, інвесторів та професійних учасників ринку);
- вживати заходів впливу, передбачених законом, та/або вимагати від суб'єктів первинного фінансового моніторингу виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії у разі виявлення порушень вимог законодавства;
- розвиток системи ризик-орієнтованого підходу ц сфері запобігання порушення законодавства;
- розвиток співпраці з державними органами, правоохоронними органами та міжнародними організаціями у сфері фінансового моніторингу на фондовому ринку;
- враховувати і вчасно реагувати на звернення щодо порушень законодавства або підозрілі дії на фондовому ринку;

– забезпечувати всебічну допомогу з удосконалення законодавства у сфері фінансового моніторингу на фондовому ринку:

- проводити перевірку професійної підготовки та діяльності професійних учасників ринку тощо.

Висновки. Проведені у статті дослідження дають можливість стверджувати, що існує значне коло негативних фактів порушення законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на фондовому ринку України. Така ситуація вимагає подальших досліджень щодо розробки заходів, державних та міжнародних програм у сфері покращення системи фінансового моніторингу, більшого доступу та участі різних суб'єктів, домогосподарств, інших установ у покращенні та зменшенні фінансових правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Дубина М. В. Роль системи фінансового моніторингу у розвитку ринку фінансових послуг. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2015. Випуск 3 (33). С. 44–57.
2. Петрук О. М., Левківська К. Д. Особливості розвитку системи фінансового моніторингу. *Вісник ЖДТУ*. 2013. № 2 (64). С. 288–293.
3. Смагло О. Функціонування системи фінансового моніторингу в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 1. С. 26–28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-28>
4. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційний сайт. Фінансовий моніторинг. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/activity/nahliad-za-rynkom/finansovyi-monitorynh/>
5. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України № 361-IX, чинний, поточна редакція від 01.01.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

References:

1. Dubina M. V. (2015) Rol sistemi finansovogo monitoringu u rozvitku rinku finansovih poslug. *Problemi teorii i tametodologiyi buhgalterskogo obliku, kontrolyu i analizu*. Vol. 3 (33). P. 44–57. [in Ukrainian]
2. Petruk O. M., Levkivska K. D. (2013) Osoblivosti rozvitku sistemi finansovogo monitoringu. *Visnik ZhDTU*. Vol. 2 (64). P. 288–293. [in Ukrainian]
3. Smaglo O. (2021) Funkcionuvannya sistemi finansovogo monitoringu v Ukrayini. *Ekonomika ta suspilstvo*. Vol. 1. P. 26–28. [in Ukrainian]
4. Ofitsiynyi sait Natsionalnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku [National Commission on Securities and Stock Market]. Available at: <https://www.nssmc.gov.ua/for-market-participants/profuchasnykam>
5. Pro zapobihannia ta protydiuu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia [On Prevention and Counteraction to Legalisation (Laundering) of Criminal Proceeds, Terrorist Financing and Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction]. № 361-IX (2019). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

Стаття надійшла до редакції 03.10.2022

УДК 338.246.8:321.01

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2022-2-2>**Олексюк Мирон Мирославович**

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових, гуманітарних наук
та економічної безпеки,
Львівський державний університет внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4837-0620>

**БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
(ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ)**

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу особливостей реалізації безпекових заходів в умовах впровадження воєнного стану, правове визначення якого свідчить про пріоритетність дій, спрямованих на забезпечення держави та її громадян при виникненні загроз їх існуванню. Безпека розглядається як явище об'єктивного порядку, що існує у позацивілізаційному просторі, функціонує незалежно від певного історичного сформованого суспільства, але в той же час детерміновано біосоціальною сутністю людини, що проявляє себе бінарно, тобто одночасно на рівні індивіда та особи. Дискурс стосовно сутнісних характеристик соціальної безпеки держави дає можливість ствердити, що її стан залежить від зовнішніх обставин, які можуть виникати в умовах функціонування соціуму, і до яких можна віднести обставини, за яких вводиться воєнний стан. Зроблено висновок про вплив об'єктивних потреб здійснення опору зовнішній агресії на стан безпеки у державі. Доведено, що внутрішньо-особистісні фактори зумовлюють як максимальну концентрацію зусиль особистості, так і можливі негативні психофізичні стани в умовах потерпання від фактів екзистенціального характеру, що супроводжуються значними матеріальними та людськими втратами. Зазначається, що особливе місце у системі організації діяльності держави та суспільства в умовах введення воєнного стану відводиться питанням налагодження економічної безпеки, що передусім зумовлено потребою захисту держави та її громадян, якомога більшої мобілізації матеріальних ресурсів для забезпечення нормального функціонування державного механізму для опору ворожим діям. Доведено, що активізація інформаційної боротьби в умовах проголошення воєнного стану формує спотворене бачення реального стану справ шляхом впливу на свідомість супротивника, викликає потребу заборони поширення певної інформації суспільно небезпечного характеру, призводить до внесення змін до нормативно-правових актів у напрямку врегулювання важливих питань технічної фіксації інформації, визначення відповідальності за поширення інформації, врегулювання процесуальних дій щодо вилучення інформаційних даних.*

***Ключові слова:** безпека, воєнний стан, соціальна безпека, економічна безпека, фінансова безпека, інформаційна безпека.*

Oleksiuk Myron

Lviv State University of Internal Affairs

**SECURITY OF THE STATE UNDER THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW
(CHARACTERISTICS AND FEATURES)**

***Abstract.** The article is devoted to the analysis of the peculiarities of the implementation of security measures in the conditions of the introduction of martial law, the legal definition of which indicates the priority of actions aimed at securing the state and its citizens in the event of threats to their existence. Security is considered as a phenomenon of an objective order that exists in an uncivilized space, functions independently of a certain historically formed society, but at the same time is determined by the biosocial essence of a person, which manifests itself binary, that is, simultaneously at the level of an individual and a person. The discourse on the essential characteristics of the social security of the state makes it possible to state that its state depends on external circumstances that may arise in the conditions of the functioning of society, and which include the circumstances under which martial law is introduced. It has been proven that intra-personal factors determine both the maximum concentration of the individual's efforts and possible negative psychophysical states in the conditions of suffering from facts of an*

existential nature, accompanied by significant material and human losses. It is noted that a special place in the system of the organization of the activities of the state and society in the conditions of the introduction of martial law is given to the issue of establishing economic security, which is primarily determined by the need to protect the state and its citizens, as much as possible mobilization of material resources to ensure the normal functioning of the state mechanism for resistance to hostile actions. It has been proven that the activation of the information struggle in the conditions of the declaration of martial law creates a distorted vision of the real state of affairs by influencing the enemy's consciousness, causes the need to prohibit the dissemination of certain information of a socially dangerous nature, leads to amendments to regulatory and legal acts in the direction of regulating important issues of technical information fixation, determination of responsibility for the dissemination of information, regulation of procedural actions regarding the extraction of information data.

Keywords: security, martial law, social security, economic security, financial security, information security.

Вступ. Сучасний світ характеризується фактами загрози світовому порядку, посиленням міждержавної конфронтації, коли одна з країн ставить завдання здійснення експансії, нав'язує свою волю, анексує території, встановлює на них свої порядки. Це призводить до численних людських жертв, руйнування житлових споруд та промислової інфраструктури держави, що, в свою чергу, викликає появу значних міграційних потоків населення, котре потерпає від таких дій. Для держав, втягнених у такі воєнні конфлікти, необхідністю стає введення воєнного стану у країні з метою максимальної мобілізації громадян на опір агресору. Воєнний стан як особливий правовий режим був введений в Україні відповідно до Указу Президента України «Про введення воєнного стану» 24 лютого 2022 р. у відповідь на військову агресію РФ проти України.

Матеріали та методи. У зв'язку із військовою агресією РФ постало завдання визначити основні напрямки дій для забезпечення суверенітету держави та захисту її громадян, розробити конкретну систему заходів, реалізація котрих сприяла б успішному опору агресору. Це, в свою чергу актуалізувало дискурс навколо безпекових проблем в умовах введення воєнного стану, що і визначає важливість даної статті. метою якої є дослідження основних характеристик реалізації безпеки держави за умов введення воєнного стану.

Слід зазначити, що аналізу питань безпеки держави в умовах введення воєнного стану присвячена незначна, на нашу думку, кількість досліджень. Серед таких праць слід відзначити роботи Д. В. Коробцової,

І. Б. Котерліна, О. М. Пащенко, Н. Полішко, О. Поплавської, Д. В. Часника та інших. Для здійснення аналізу безпекових заходів у надзвичайних умовах воєнної агресії проти України актуальними будуть праці з проблем безпекознавства О. П. Дзьобаня, А. М. Кислого, М. І. Копитко, О. Омельчука, З. Б. Живко, М. Вінічук, І. Ф. Гнибіденка, А. М. Колота, В. А. Гошовської та інших.

Результати. Правове визначення поняття воєнного стану свідчить про пріоритетність дій, спрямованих на забезпечення держави та її громадян при виникненні загроз їх існуванню. У Законі України «Про правовий режим воєнного стану» (2018) (ст. 1) воєнний стан розглядається як «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [1].

В умовах активного воєнного протистояння питання реалізації безпеки держави виступають як особливо важливі та життєво необхідні, оскільки стосуються самого існу-

вання держави, а, враховуючи наявність дії ворога, що носять різновид класичного геноциду українського народу, можна погодитись із твердженням про те, що «сама безпека для людини є різновидом її прав, але співвідношення ролі та значущості такої безпеки має бути урівноваженим з реалізацією інших прав й, особливо, свобод людини» [2, с. 7].

Для реалізації безпекових процесів в умовах введення воєнного стану характерний прояв двох напрямків, до яких представники безпекології відносять 1) пріоритетність об'єктивної складової безпеки та 2) суб'єктивний характер природи безпеки, за яким пріоритет належить значущості для безпеки суб'єктів її забезпечення [2, с. 11]. Ця закономірність простежується у тому, що об'єктивні умови реально детермінують дії української сторони, котра зазнала нападу, і проявляється у тому, що ескалація дій зі сторони ворога відповідним чином визначала зміну способів реалізації безпеки в рамках проведення військово-тактичних операцій.

Безпеку слід розглядати як явище об'єктивного порядку, що існує у позацивільнізації просторі, функціонує незалежно від певного історичного сформованого суспільства, але в той же час детерміновано біосоціальною сутністю людини, що проявляє себе бінарно, тобто одночасно на рівні індивіда та особи. Тому вирішення питання про сутність та роль безпеки як феномену у сучасному світі не можна розглядати виключно у одній проекції, її слід трактувати як в особистісному, так і соціальному вимірі, виявляючи її характерні ознаки. У цьому контексті можна погодитись із наступною думкою вітчизняних безпекознавців: «Як соціальне явище безпека не може існувати поза сферою інтересів людини. Безпека держави та суспільства також перебуває у сфері інтересів людини, оскільки і держава, і суспільство у своїй першооснові – це спільнота людей» [2, с. 7].

Вищенаведена аргументація дає можливість стверджувати, що соціальний вимір безпеки виступає у якості пріоритетного, виявляючи особливі сутнісні характеристики цього важливого для сучасного світу явища. Однією

з умов забезпечення соціальної безпеки держави розглядається готовність і можливість для кожного індивіда займатися продуктивною працею. Це, на нашу думку, фіксує особливості політичного аспекту соціальної безпеки оскільки реально відображає стандарти, напрямки та пріоритети державної політики в сучасних умовах.

Саме стан реалізації соціальної безпеки у державі може очевидно свідчити про рівень розвитку соціуму у конкретній державі, її спроможність гарантувати своїм громадянам максимально доступні соціальні права, а також соціальну захищеність для реалізації особистісного потенціалу. Таку позицію відстоюють автори колективної монографії «Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки»: «Соціальна безпека людини – це стан захищеності особистості, відчуття комфортності у суспільстві, визначення та дотримання прав і свобод самою людиною. Соціальна безпека має забезпечувати захист життя та гідний його рівень, підтримку та охорону здоров'я, а також добробуту. Реалізація принципів соціальної безпеки на особистісному рівні можлива при бажанні та участі у цьому процесі самої людини, реалізації її прагнень до духовного, культурного, матеріального, освітнього, фізичного розвитку, а також добровільному взятті на себе відповідальності за своє життя» [3, с. 80]. Розуміння соціальної безпеки, що гарантується державою, може використовуватись як у вузькому, так і широкому його вияві та таким чином відображає як рівень захищеності громадян держави від зовнішніх загроз, так і спроможність держави не лише захистити своїх громадян, але й її здатність забезпечити громадянам певний соціальний рівень життя незалежно від віку, статі, рівня доходів.

Вищевикладений нами дискурс стосовно сутнісних характеристик соціальної безпеки держави дає можливість ствердити, що її стан залежить від зовнішніх обставин, котрі можуть виникати в умовах функціонування соціуму, і до таких саме можна віднести обставини, в котрих у державі вводиться воєнний стан.

Реалізація завдань, що їх ставить перед собою держава в рамках здійснення соціальної політики, за умов впровадження воєнного стану набуває особливих рис, зумовлених відсутністю можливостей держави задовольняти соціальні потреби її громадян у достатній для їх поступального розвитку мірі. Це визначається рядом факторів, котрі тісно пов'язані із об'єктивною потребою оборони від зазіхань ворога на суверенітет держави чи її фактичне існування. В силу цього виявляється необхідність вирішувати важливі військово-політичні завдання, що в свою чергу гальмує можливості здійснювати дії, спрямовані на задоволення суспільних потреб. За цих умов стоїть завдання максимального збереження людського капіталу, що в свою чергу тісно пов'язано із потребами пошуку заходів, спрямованих на максимальне залучення громадян до вирішення важливих завдань протистояння ворогу та збереження потенціалу держави у різних сферах (економічній, політичній чи будь-якій іншій). Очевидно, що це стає можливим лише за умов поширення зайнятості населення у виробничих процесах, розгортанні трудової мобільності, а також у заходах, спрямованих на забезпечення збереження трудового потенціалу та розвиток людського капіталу у повоєнний час.

Такі ж думки висловлює вітчизняна дослідниця О. Поплавська, зазначаючи, що «військові події суттєво змінили структуру цінностей та виокремили нові пріоритети для людей. Серед домінант варто назвати потребу в забезпеченні фізичної безпеки людини та членів її родини, цілісності країни, безпеки житла тощо. Усе це свідчить про необхідність під час оцінювання соціальної безпеки на індивідуальному рівні ураховувати рівень задоволення базових потреб людини» [4, с. 23]. Зміна пріоритетності у наданні соціальної допомоги громадянам у такому випадку не викликає ніякого сумніву, адже новий стан справ у соціумі зумовлює перенесення акценту на забезпечення виконання тих зобов'язань держави, котрі напряму пов'язані із питаннями протистояння ворогу та убезпечення самого існування суверенної держави.

Розглядаючи особливості реалізації соціальної безпеки людини як важливої похідної від соціальної безпеки держави, вітчизняна дослідниця даних проблем Н. М. Буняк стверджує, що «соціальна безпека людини залежить від:

– зовнішніх факторів (соціальної політики, яку проводить держава та інструментів й важелів, які використовує суспільство для регулювання сфери взаємодії між людьми);

– внутрішньо-особистісних факторів (усвідомлення особистої відповідальності за результати своєї життєдіяльності; турботи про своє фізичне, психічне, духовне та соціальне здоров'я тощо)» [5].

Якщо у такому випадку вищевикладене корелювати із обставинами, що виникають у здійсненні політики держави, спрямованої на реалізацію соціальної безпеки за умов введення воєнного стану, та можна зробити висновок, що на зовнішній фактор реально впливають об'єктивні потреби здійснення опору зовнішній агресії, а внутрішньо-особистісні фактори зумовлюють як максимальну концентрацію зусиль особистості, так і можливі негативні психофізичні стани в умовах потерпання особи від такої агресії, фактів екзистенціального характеру, що супроводжуються значними матеріальними та людськими втратами.

Вітчизняні дослідники питань безпеки в умовах воєнного стану наступним чином розглядають ті основні загрози соціальній безпеці в Україні за таких обставин: «У теперішніх реаліях основними загрозами соціальній безпеці людини в Україні є:

– зростання рівня бідності (зниження рівня трудових доходів або їх втрата у зв'язку з бойовими діями);

– незахищеність прав та свобод громадян;

– втрата частиною населення житла внаслідок ворожих обстрілів;

– зростання безробіття у зв'язку із припиненням діяльності більшості підприємств в зоні бойових дій;

– посилення соціальних конфліктів на фоні військової агресії, руйнування системи соціальних цінностей;

– зростання криміналізації суспільства, розвиток тероризму на тимчасово окупованих територіях, а також мародерства;

– зниження доступності населення до якісної медичної допомоги особливо в тих регіонах, де ведуться бойові дії, і як наслідок погіршення стану здоров'я населення, поширення соціальних захворювань;

– намагання маніпулювати свідомістю громадян шляхом поширення недостовірної та упередженої інформації в ЗМІ та соціальних мережах» [5].

Слід зазначити, що особливе місце у системі організації діяльності держави та суспільства в умовах введення воєнного стану відводиться також і питанням налагодження економічної безпеки. Це передусім зумовлено тим, що для захисту держави та її громадян потрібно мобілізувати якомога більше матеріальних ресурсів для забезпечення нормального функціонування державного механізму для реалізації опору ворогу. Звернемо увагу на думку, висловлену вітчизняним дослідником проблем економічної безпеки в умовах воєнного стану Б. Ю. Москвіним: «Слід також зазначити, що в умовах військової агресії РФ проти України на перший план вийшла проблема забезпечення національної безпеки. Забезпечення національної безпеки є багатограним явищем, яке пронизує всі аспекти сьогодення. Однією з важливих складових системи національної безпеки є, безумовно, економічна безпека держави, яка є підґрунтям формування захисту національних інтересів» [6, с. 111].

Здійснення заходів економічної безпеки держави в умовах воєнного стану тісно пов'язано із станом фінансової безпеки держави. Ці проблеми актуалізує вітчизняна дослідниця Д. В. Коробцова, яка зазначає, що «пошук джерел фінансування та визначення напрямів використання фінансових ресурсів є основою забезпечення захисту і розвитку виробництва в країні у мирні часи і вкрай важливо, у воєнні. Наявні фінансові ресурси, можливість їх акумуляції та стабільного використання на цілі, що забезпечують перемогу над ворогом, усунення загроз державної ціліс-

ності Україні та її національних інтересів, захищеність громадян країни, складають елементи фінансової безпеки держави та потребують правового врегулювання» [7, с. 142].

Відзначаючи характеристиками фінансової безпеки держави її ефективність, незалежність та конкурентноспроможність, можна ствердити, що саме ці параметри особливо важливі в умовах держави, котра знаходиться у стані військової конфронтації та зазнає агресії зі сторони іншої держави. Вони актуалізують значення вирішення важливих проблем становлення фінансової системи держави, збереження фінансової спроможності як держави в цілому, так і її окремих громадян забезпечувати своє існування. Це дає нам можливість погодитись із думкою про те, що «фінансову безпеку держави можливо визначити, як функціональне системне явище, яке доцільно розглядати з позицій здатності її складових протистояти загрозам і викликам та забезпечувати достатній, сталий розвиток всіх напрямів та сфер економіки країни» [7, с. 143]. Все це дає можливість визначити основні пріоритети у реалізації фінансової безпеки держави в умовах введення воєнного стану, до яких відносять зокрема і врахування основних її особливостей, що стосуються структурних змін матеріального виробництва, які призводять до руйнування базових галузей економіки, падіння попиту на промислові товари та порушення економічних зв'язків, втрати ринків збуту, праці та сировини, а також ресурсної бази, порушення правового механізму оподаткування.

Не можна не помітити, що в умовах оголошення воєнного стану активізується інформаційна боротьба, яка здійснюється заради забезпечення переваги однієї сторони над іншою в умовах воєнного протистояння та формує спотворене бачення реального стану справ шляхом впливу на свідомість суперника. Саме в такому випадку державою здійснюються спрямовані на заборону поширення певної інформації суспільно небезпечного характеру заходи, вносяться зміни до нормативно-правових актів у напрямку врегулювання важливих питань технічної фікса-

ції інформації, враховуючи встановлення чи посилення відповідальності за поширення певної інформації, врегульовуються процесуальні дії щодо вилучення інформаційних даних [8, с. 153].

Вищенаведене свідчить про значну актуалізацію проблем інформаційної безпеки в умовах введення воєнного стану. І тут варта уваги думка дослідника інформаційного безпекознавства І. Б. Котерліна стосовно того, що «для побудови ефективної системи інформаційної безпеки важливо покласти в його основу три логічні складові механізму цієї системи:

1) технічна – тобто створення і функціонування всіх необхідних технічних складових систем;

2) політична – державна політика повинна бути спрямована на забезпечення інформаційної безпеки;

3) правова – оформлення всіх пов'язаних елементів у якісні нормативно-правові акти» [8, с. 154].

Висновки. 1. Проблеми реалізації безпеки держави в умовах введення воєнного стану виступають як особливо важливі та життєво необхідні, оскільки стосуються як самого існування держави, так і її громадян, враховуючи дії ворога, що носять різновид геноциду українського народу.

2. Питання сутності та ролі безпеки як феномену в умовах введення воєнного стану не можна розглядати виключно у одній проекції, її слід трактувати як в особистісному, так і соціальному вимірі, виявляючи її характерні ознаки.

3. Реалізація основних завдань, що їх ставить перед собою держава в рамках здійснення соціальної політики, за умов впровадження воєнного стану набуває особливих рис, зумовлених відсутністю можливостей держави задовольняти соціальні потреби громадян у достатній для їх розвитку мірі.

4. Зміна пріоритетності у наданні соціальної допомоги громадянам в умовах введення воєнного стану зумовлює перенесення акценту на забезпечення виконання тих зобов'язань держави, котрі напряму пов'язані із питаннями протистояння ворогу та забезпечення самого існування суверенної держави.

5. Особливе місце у системі організації діяльності держави та суспільства в умовах введення воєнного стану відводиться налагодженню економічної безпеки. Це передусім зумовлено тим, що для захисту держави та її громадян потрібно мобілізувати якомога більше матеріальних ресурсів для забезпечення нормального функціонування державного механізму для реалізації опору ворогу.

6. До основних пріоритетів реалізації фінансової безпеки держави в умовах введення воєнного стану слід віднести врахування тих її особливостей, котрі стосуються структурних змін матеріального виробництва, які призводять до руйнування базових галузей економіки, падіння попиту на промислові товари та порушення економічних зв'язків, втрати ринків збуту, праці та сировини, а також ресурсної бази, порушення правового механізму оподаткування.

7. Нагальними стають зміни до нормативно-правових актів у напрямку врегулювання важливих питань технічної фіксації інформації в умовах воєнного стану, враховуючи встановлення чи посилення відповідальності за поширення певної інформації, врегулювання процесуальних дій щодо вилучення інформаційних даних

8. Слід вважати перспективним аналіз процесів впровадження нових методик здійснення державою безпекових заходів в умовах введення воєнного стану на основі вивчення тих соціально-політичних та економічних процесів, що визначаються станом воєнно-політичної конфронтації сторін військових конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12. 05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

2. Забезпечення національної безпеки за основними напрямами життєдіяльності України: навчальний посібник: у 2-х ч.: Ч. I / В. А. Омельчук, М. П. Стрельбицький, С. Г. Гордієнко та ін.; за заг. ред.

А. М. Кислого і М. П. Стрельбицького. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 304 с.

3. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки : монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [та ін.] / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості. Київ ; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.

4. Поплавська О. Соціальна безпека: нові виміри в сучасному глобальному середовищі. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 2(5). С. 21–29. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/75/1060.pdf>

5. Буняк Н. М. Соціальна безпека: сутність та шляхи забезпечення / *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1242/1197>

6. Москвін Б. Ю. Економічна безпека фінансових інституцій в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка і організація управління*. 2022. № 2 (46). С. 110–119.

7. Коробцова Д. В. Правове забезпечення фінансової безпеки / Аналітично-порівняльне правознавство : електрон. наук. вид. / Держ. вищ. навч. заклад «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород : Ужгород. нац. ун-т, 2022. № 2. С. 141–146.

8. Котерлін І. Б. Інформаційна безпека в умовах воєнного стану у аспекті забезпечення інформаційних прав та свобод. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 150–155.

References:

1. Pro pravovyj rezhym vojennoho stanu : Zakon Ukrainy vid 12. 05.2015 r. № 389-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (in Ukrainian)

2. Omeljchuk V. A., Streljbycjkij M. P., Ghordijenko S. Gh. ta in. (2021) *Zabezpechennja nacionalnoji bezpeky za osnovnymy naprjamamy zhyttjedijalnosti Ukrainy: navchalnyj posibnyk* [Ensuring national security in the main areas of Ukraine's life: a study guide], u 2-kh ch.: Ch. I. Kyiv. Interregional Academy of Personnel Management. (in Ukrainian)

3. Novikova O. F., Sydorhuk O. Gh., Panjkova O. V. [ta in.]. (2018) Stan ta perspektyvy socialnoji bezpeky v Ukraini: ekspertni ocinky: monoghrafija [State and prospects of social security in Ukraine: expert assessments: monograph]. Kyiv – Ljviv, LRIDU NADU, 184 p.

4. Poplavsjska O. (2022) Socialjna bezpeka: novi vymiry v suchasnomu ghlobaljnomu seredovyshhi [Social security: new dimensions in today's global environment] *Ghalycjkij ekonomichnyj visnyk*, vol. 2(5), pp. 21–29, Available at: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/75/1060.pdf> (in Ukrainian)

5. Bunjak N. M. (2022) Socialjna bezpeka: sutnistj ta shljakhy zabezpechennja [Social security: essence and ways of provision] *Ekonomika ta suspiljstvo*, Vol. 37. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1242/1197> (in Ukrainian)

6. Moskvyn B. Ju. (2022) Ekonomichna bezpeka finansovykh instytucij v umovakh vojennoho stanu v Ukraini [Economic security of financial institutions in the conditions of martial law in Ukraine]. *Ekonomika i orghanizacija upravlinnja*, vol. 2(46), pp. 110–119. (in Ukrainian)

7. Korobcova D. V. (2022) Pravove zabezpechennja finansovoji bezpeky [Legal provision of financial security]. *Analitychno-porivnjajne pravoznavstvo : elektron. nauk. vyd.*, vol. 2, pp. 141–146. (in Ukrainian)

8. Koterlin I. B. (2022) Informacijna bezpeka v umovakh vojennoho stanu u aspekti zabezpechennja informacijnykh prav ta svobod [Information security in the conditions of martial law in the aspect of ensuring informational rights and freedoms]. *Aktualjni problemy vitchyznjanoi jursprudenciji*, vol. 1, pp. 150–155. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 08.10.2022

УДК 330.1:346.7

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2022-2-3>

Мельник Степан Іванович

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів та обліку,
Інститут управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3782-5973>

Яремчук Ростислав Євгенович

магістр,
Інститут управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3781-2374>

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Анотація. У статті здійснено компаративний аналіз для встановлення інституційно-правових особливостей процесів легалізації економіки та протидії корупції низки країн світу для виокремлення основних напрямів удосконалення цього процесу в Україні. Обґрунтовано доцільність модернізації українського інституційно-правового механізму легалізації економіки та протидії корупції відповідно до європейських та світових стандартів, що є передумовою успішної інтеграції держави та сприятиме забезпеченню її економічної безпеки. В результаті проведеного теоретичного аналізу зарубіжного досвіду виокремлено дві домінуючі стратегії протидії корупції та легалізації економіки у світовій практиці. Здійснено компаративний аналіз інституційно-правового механізму легалізації економіки та протидії корупції низки країн світу, що використовують різні антикорупційні стратегії. Розглянуто стратегічні орієнтири, основні завдання та специфіку механізму протидії корупції та легалізації економіки таких країн світу як: Сінгапур, Південна Корея, Китай, Японія, Швеція та Данія. В результаті проведеного компаративного аналізу встановлено основні переваги різних систем та виокремлено ключові елементи, які можна запровадити в українській практиці для удосконалення інституційно-правового забезпечення легалізації економіки та протидії корупції, що сприятиме забезпеченню економічної безпеки та прискорить євроінтеграційні процеси. Визначено інституційні особливості національної системи легалізації економіки та протидії корупції, що реалізовано за допомогою теоретичного аналізу особливостей діяльності, специфіки завдань та повноважень основних антикорупційних та органів протидії економічній злочинності, а саме: Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. На основі результатів проведеного дослідження розроблено основні напрями та сформовано перелік рекомендацій щодо легалізації економіки та протидії корупції в Україні в умовах посилення інтеграційних процесів.

Ключові слова: економічна безпека, право, інтеграція, корупція, легалізація економіки.

Melnyk Stepan, Yaremchuk Rostyslav

Lviv State University of Internal Affairs

INSTITUTIONAL AND LEGAL FEATURES OF ECONOMY LEGALIZATION AND ANTI-CORRUPTION IN UKRAINE AND THE WORLD

Abstract. The article carries out a comparative analysis to establish the institutional and legal features of the processes of legalization of the economy and combating corruption in several countries of the world to highlight the main directions of improvement of this process in Ukraine. The expediency of modernizing the Ukrainian

institutional and legal mechanism of legalization of the economy and combating corruption following European and world standards is substantiated, which is a prerequisite for the successful integration of the state and will contribute to ensuring its economic security. As a result of the conducted theoretical analysis of foreign experience, two dominant strategies for combating corruption and legalizing the economy in global practice were singled out. A comparative analysis of the institutional and legal mechanism of economic legalization and anti-corruption of several countries of the world that use different anti-corruption strategies was carried out. Strategic orientations, main tasks and specifics of the anti-corruption mechanism and legalization of the economy of such countries as Singapore, South Korea, China, Japan, Sweden and Denmark are considered. As a comparative analysis result, the main advantages of different systems were established and the key elements that can be introduced in Ukrainian practice were identified to improve the institutional and legal support for the economy legalization and the struggle against corruption. It is supposed to help ensure economic security and accelerate European integration processes. The institutional features of the national system of economic legalization and anti-corruption are identified, which was implemented using a theoretical analysis of the specifics of the activity, specific tasks and powers of the main anti-corruption and economic crime counter bodies, namely: the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the National Agency for the Prevention of Corruption and the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office. Based on the results of the conducted research, the main directions were developed and a list of recommendations was formed regarding the legalization of the economy and combating corruption in Ukraine in the context of strengthening integration processes.

Keywords: economic security, law, integration, corruption, economy legalization.

Вступ. На сучасному етапі суспільних відносин та утвердження ринкових механізмів регулювання економіки проблема корупції в країні є особливо загостреною. Вона є тим фактором, що ослаблює економічну безпеку держави, оскільки сприяє формуванню тіньової економіки, офшоризації економіки, зростання рівня економічної злочинності тощо. Прояви корупції в країні є предметом занепокоєння не тільки громадськості, а й світової спільноти загалом. Така стурбованість викликана тим, що рівень корупції в країні є тим бар'єром, що ускладнює інтеграційні прагнення держави. Проте, слід також наголосити, що суспільна думка не є єдиною. Окремі представники соціуму до сих пір виправдовують корупцію та намагаються представити її як неодмінний атрибут пострадянської держави, що допомагає прискорити вирішення низки проблем, які виникають у відносинах із владними структурами. Тому дослідження причин проявів корупції в державі та шляхів протидії їй є доволі актуальними та потребують посилення наукових розвідок.

У світлі інтеграційних процесів вітчизняна законодавча система почала та продовжує зазнавати низки змін. Ці зміни стосуються, в пергу чергу, законодавства у сфері легалізації економіки та протидії корупції. Одним із стратегічних векторів таких змін є макси-

мальне наближення вітчизняного законодавства до світових та європейських стандартів та вимог, що є невід'ємною вимогою євроінтеграції України.

Дослідження теоретико-практичних аспектів легалізації економіки і протидії корупції стали предметом наукових досліджень цілої когорти науковців, зокрема до них належать: Белевцева В. В., Васильєва О. І., Гобела В. В., Дика О. С., Клок О. В., Мельник С. І., Настюк В. Я., Наумчук К. М., Флейчук М. І.

Матеріали і методи. У дослідженні, для аналізу інституційно-правових особливостей легалізації економіки та протидії корупції використовувались загальнонаукові методи досліджень, а саме: метод теоретичного та компаративного аналізу, індукції та дедукції, статистичний та графічний методи.

Результати. Легалізація економіки та подолання корупції в державі видається неможливим тільки за рахунок впровадження відповідних заходів, для цього потрібно створити відповідний державний механізм, що формується за рахунок відповідних органів, що покликані протидіяти відповідним загрозам. Важливим аспектом формування такого механізму та реформування відповідних державних органів є вивчення зарубіжного досвіду такої діяльності.

Перш за все, зауважимо, що теоретичний аналіз зарубіжного досвіду загалом дозволив

виокремити дві основні стратегії протидії корупції [7]:

– вертикальна – швидка протидія корупційним проявам, основна мета яких не повне усунення корупції, а досягнення прийняттого рівня корупції (поширена у Сінгапурі, КНР, Японії, Південній Кореї тощо);

– горизонтальна – спрямована на поступове, але докорінне усунення корупційних проявів у державі (найбільш поширене у Швеції, Данії, Норвегії).

Загалом же, легалізація економіки та протидія корупції розпочинається із формування відповідної законодавчої бази та реформування законодавства, у разі потреби. Згодом формуються уповноважені органи, що виконуватимуть функції у відповідних сферах діяльності. на завершальному етапі розробляється система заходів щодо попередження, виявлення та усунення загроз пов'язаних із корупцією чи тіншовою економікою.

Для встановлення особливостей організації системи заходів щодо легалізації економіки та протидії корупції різних країн проведемо їх порівняльний аналіз. Розпочнемо із країни-лідера у сфері боротьби з корупцією – Сінгапура. У цій країні створений спеціальний орган по боротьбі із корупцією, що діє на постійній основі. Цей орган наділено політичною та функціональною автономією. Більш того цей орган поєднує у собі функції фінансового моніторингу, аналізу та первинного розслідування потенційних корупційних проявів. Загалом, в результаті проведеного дослідження можна виокремити найбільш ефективні заходи протидії корупції [7; 19]:

– оплата праці фахівців, що передбачає її встановлення із врахуванням результатів діяльності та обсягу повернутих у казну грошей;

– встановлення обов'язкової системи звітності держслужбовців;

– вільний доступ громадськості до виявлених даних щодо корупційної діяльності;

– застосування системи заходів щодо подолання будь-яких бар'єрів для розвитку бізнес процесів в країні.

Реалізація таких заходів дає відповідні результати, що дозволяють країні дуже

активно розвиватися та сприяють її економічному піднесенню. Водночас рівень корупції в Сінгапурі є доволі низьким.

Наступною країною для аналізу досвіду легалізації економіки та протидії корупції стане Південна Корея. В цій країні створено спеціальну програму «OPEN» для боротьби з корупційними проявами. Особливістю цієї системи є те, що вона являє собою інтернет-систему для контролю розгляду заяв громадськості стосовно різного роду звернень до чиновників. Суть цього нововведення полягає в тому, що така система виключає будь-які особисті контакти громадян із чиновниками. Окрім дії програми у Кореї створено спеціалізований орган із розслідування корупційних проявів, що діє на основі аналізу звернень громадян.

Доволі цікавим є досвід легалізації економіки та протидії корупції в Японії. Основним стратегічним напрямом протидії корупції в Японії вважається реалізація кадрової політики на основі принципу метократії. Суть такого підходу передбачає, що провідні посади повинні обіймати найбільш одаровані та талановиті люди. Вважається, що такі кадри будуть ефективно працювати в напрямі виявлення та переслідування осіб, що здійснили корупційні правопорушення. До того ж рівень оплати праці таких працівників є доволі високим. Також важливим аспектом державної політики Японії є широкий доступ громадськості до інформації про діяльність органів державної влади. Та найбільш вагомим прикладом є державне обмеження на фінансування передвиборчих кампаній та політичних сил [26].

Важливим також є досвід КНР у сфері легалізації економіки та протидії корупції. Перш за все, зауважимо, що ця країна характеризується доволі суворими санкціями за корупційну діяльність, що передбачає в окремих випадках смертну кару. В певні періоди кількість страчених чиновників-корупціонерів у Китаї досягали 10 000. Проте, такі жорсткі заходи боротьби не дають ефективно результату. Це свідчить про те, що не завжди суворі заходи є ефективними. Однак практика Китаю надає нам багато корисного досвіду. Зокрема, ефек-

тивними заходами вважаються: забезпечення відкритості та прозорості відомчого контролю; оптимізація процесів взаємодії громадян з різного роду державними структурами для подолання бюрократії; постійна ротація чиновників; гаряча лінія «повідом про корупцію» та доволі швидке реагування на такі сигнали.

Отож, попередньо нами розглянуто досвід країн, що використовують вертикальну стратегію протидії корупції та легалізації економіки. Для порівняння розглянемо досвід країн, що використовують горизонтальну стратегію, а саме Швецію та Данію.

Стосовно Швеції то варто зауважити, що вона досягла доволі високих темпів економічного поступу за рахунок легалізації економіки та протидії корупції. Основна «родзинка» цієї політики полягає у встановленні високих етичних стандартів держслужбовців у Швеції. Відповідно, ці держслужбовці мають доволі високий рівень заробітної плати, що більш ніж у 10 разів перевищує середній розмір заробітної плати по країні.

Стосовно Данії, ще однієї країни, яка використовує горизонтальну стратегію. Варто зазначити, що ця країна не має центрального органу для легалізації економіки та боротьби із корупцією. Проте для країни є характерним високий рівень інформаційної прозорості діяльності органів державної влади і вільний доступ ЗМІ до державної інформації. Крім того, важливим аспектом боротьби із корупцією є застосування так званого «належного управління». Така концепція передбачає активну участь громадськості у прийнятті рішень, високий рівень прозорості державних доходів та витрат, своєчасне та адекватне реагування на звернення громадян тощо.

Протягом останніх років вітчизняна законодавча система зазнає низки змін. Ці зміни стосуються, в пергу чергу, законодавства у сфері легалізації економіки та протидії корупції. Одним із головним завдань таких змін є максимальне наближення вітчизняного законодавства до стандартів та вимог ЄС, що є невід'ємною вимогою євроінтеграції України.

Така тенденція сприяла прийняттю низки законодавчих актів, що покликані сприяти

легалізації економіки та боротьбі з корупцією. Серед таких законів: закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2021–2025 рр.» [8], «Про запобігання корупції» [9], «Про Національне антикорупційне бюро України» [10]. Важливим є останній законодавчий акт, що передбачає формування спеціалізованого органу покликаного протистояти усім викликам пов'язаним із корупційними проявами. Попри те, що формування такого органу є вимогою ЄС та світової спільноти загалом, його формування стало важливим кроком незалежної держави до подолання корупції, легалізації економіки та формування демократичного суспільства.

На цьому етапі дослідження розглянемо інституційні особливості діяльності Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) – таблиця 1; Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) – таблиця 2; Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) – таблиця 3.

На основі аналізу основних чинників можемо сформулювати основні пропозиції щодо формування політики держави у сфері легалізації економіки та протидії корупції. Основні аспекти такої політики сформуємо за такими напрямками: легалізація економіки та антикорупційні заходи. Основні напрями легалізації економіки України представимо у таблиці 4.

У таблиці 5 представимо основні рекомендації щодо проведення антикорупційних заходів в Україні.

В результаті проведеного аналізу можна констатувати, що формування інституційної вертикалі спрямованої на легалізацію економіки та протидію корупції є доволі позитивним та важливим кроком, що наблизить Україну до стандартів ЄС та прискорить інтеграційні процеси. Проте, варто зауважити, що в законодавстві існує кілька прогалів, що повинні бути заповнені. Тому можемо констатувати необхідність внесення певних змін до інституційно-правової сфери із врахування наявних прогалів та враховуючи світовий досвід формування компетентних органів щодо легалізації економіки та протидії корупції.

Таблиця 1

Інституційні особливості діяльності НАБУ

Орган	Завдання	Повноваження	Особливості
Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)	попередження, виявлення, припинення, розслідування й розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових; протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці	досудового розслідування кримінальних правопорушень, а й проведення оперативно-розшукових заходів з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, вжиття заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у кримінальних правопорушеннях, забезпечення на умовах конфіденційності та добровільності співпраці з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення, тощо.	можливість в окремих випадках розслідувати кримінальні правопорушення, які віднесені до підслідності слідчих інших органів, зокрема, якщо це пов'язано з попередженням, виявленням, припиненням та розкриттям зазначених вище кримінальних правопорушень; зазначене процесуальне рішення приймається директором НАБУ та за погодженням із прокурором САП, водночас за загальним правилом питання підслідності кримінальних проваджень прокурор вирішує самостійно; персональна підслідність злочинів, передбачених КК України, які були вчинені службовою особою НАБУ (окрім Директора НАБУ, його першого заступника та заступника), детективам підрозділу внутрішнього контролю НАБУ

Джерело: розроблено автором на основі [2; 6; 11]

Таблиця 2

Інституційні особливості діяльності НАЗК

Орган	Завдання	Повноваження	Особливості
Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)	Запобігання виникненню корупційних злочинів	аналіз рівня корупції в Україні та розроблення на його основі Антикорупційної стратегії, державної програми з її реалізації, моніторинг їх виконання; аналіз чинного законодавства та виявлення корупційних норм у ньому; здійснення контролю за дотриманням правил етичної поведінки, законодавства щодо запобігання конфлікту інтересів; координація та надання методичної допомоги державним органам та органам місцевого самоврядування у виявленні та усуненні корупційних ризиків у їх діяльності, погодження та контроль виконання антикорупційних програм у цих органах; перевірка декларацій публічних службовців, здійснення моніторингу способу їх життя, ведення Єдиного державного реєстру таких декларацій; державний контроль за дотриманням обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням партіями виділених з державного бюджету коштів, своєчасністю подання партіями відповідних звітів і достовірністю включених до них відомостей, затвердження розподілу виділених з державного бюджету коштів на фінансування статутної діяльності політичних партій; співпраця з викривачами корупції, їх правовий та інший захист; розробка Антикорупційної стратегії та державної програми з її виконання. Антикорупційну стратегію НАЗК розробляє на основі аналізу ситуації щодо корупції, а також результатів виконання попередньої антикорупційної стратегії. Після прийняття ВРУ Антикорупційної стратегії НАЗК проводить моніторинг, координацію та оцінку ефективності її виконання	За діяльністю НАЗК здійснюється громадський контроль, що забезпечується Громадською радою, яку утворюється та формується КМУ з 15 осіб за результатами конкурсу

Джерело: розроблено автором на основі [2; 6; 11]

Таблиця 3

Інституційні особливості діяльності САП

Орган	Завдання	Повноваження	Особливості
Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП)	Виявлення і розслідування корупційних злочинів	підтримання публічного обвинувачення в суді; організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом;	САП становить самостійну ланку системи прокуратури України; Утворення САП, визначення її структури і штату здійснює Генпрокурор України за погодженням з Директором Національного антикорупційного бюро України; Призначення на адміністративні посади в САП здійснює Генеральний прокурор за результатами відкритого конкурсу. Призначення прокурорів САП здійснює її керівник за результатами відкритого конкурсу; в органах прокуратури України з 24.06.2016 запроваджено порядок таємної перевірки доброчесності прокурорів; приводом для проведення таємної перевірки доброчесності є інформація, яка свідчить про недостовірність одного або кількох тверджень, зазначених прокурором в анкеті доброчесності; у разі наявності такої інформації будь-яка особа може надати її до управління внутрішньої безпеки Генеральної інспекції Офісу Генерального прокурора одним з найбільш зручних способів

Джерело: розроблено автором на основі [2; 6; 11]

Таблиця 4

Основні напрями легалізації економіки України

Напрямок	Основні заходи
Легалізація економіки	<ul style="list-style-type: none"> – слід здійснити економіко-правову інвентаризацію існуючих проявів так званих тіньових правопорушень і подальшою декриміналізацією більшості з них; – пом'якшити і диференціювати штрафні санкції і покарання за несуттєві правопорушення; – підвищити ефективність захисту прав власності та інтересів підприємців з боку державної влади, усунути існуючі дискримінаційні елементи, що на цей час мають місце у чинному законодавстві; – суттєво спростити процедури реєстрації, звітності, врегулювання податкових і митних питань, скоротити мережу відповідних інстанцій, а також кількість обов'язкових відвідувань підприємців різноманітними комісіями та інспекціями; – створити правове поле цивілізованих стосунків держслужбовців і підприємців, налагодити правову та організаційно-кадрову роботу з метою підвищення рівня професіоналізму та посилення відповідальності працівників державного апарату; – створити дійсно незалежну судово-слідчу систему, яка буде в змозі доводити кримінальні справи у сфері економічної злочинності до логічного завершення; – здійснити перерозподіл податкового навантаження між основними «гравцями» – державою, роботодавцями і працівниками, зокрема щодо участі у формуванні фінансових ресурсів системи соціального захисту, але за умови дотримання правил між усіма сторонами, що полягає у зменшенні соціального внеску за рахунок зниження видатків до Пенсійного фонду України, одночасного збільшення податку на доходи фізичних осіб; – законодавче підвищення частки оплати праці до середнього рівня розвинених країн ЄС через наближення до правильного перерозподілу доходів між працею та капіталом – підвищення рівня оплати праці за рахунок тіньової частини ВВП, яка не обраховується Державною службою статистики України, хоча б до середнього рівня економічно розвинених країн – 0,29), що буде змушувати олігархів зменшувати тіньову частину оплати праці

Джерело: розроблено автором на основі [2; 6; 11]

Таблиця 5

Основні антикорупційні заходи

Напрямок	Основні заходи
Антикорупційні заходи	<ul style="list-style-type: none"> – попередження корупційних правопорушень; – створення правового механізму, який перешкоджає підкупу осіб, які мають публічний статус; – забезпечення незалежності судової системи та суб'єктів запобігання корупції; – формування у суспільства нетерпимого ставлення до корупції; – забезпечення відповідальності за корупційні правопорушення в усіх випадках, прямо передбачених нормативними правовими актами; – відшкодування шкоди, заподіяної корупційними правопорушеннями; – моніторинг корупційних факторів та ефективності заходів антикорупційної політики; – формування антикорупційної суспільної свідомості; – сприяння реалізації прав громадян і організацій на доступ до інформації про факти корупції, а також на їх вільне висвітлення в засобах масової інформації; – створення стимулів до заміщення державних посад, посад державної і муніципальної служб особами з надійною репутацією

Джерело: розроблено автором на основі [2; 6; 11]

Варто також зазначити, що НАБУ є єдиним органом в державі, який утворено з метою захисту громадян від корупційних проявів з боку чиновників. Проте, як свідчить аналіз світового досвіду подолання корупції, цю проблему неможливо вирішити за допомогою єдиного антикорупційного органу, що спонукало державу до створення відповідної моделі, коли функції щодо боротьби з корупцією розділені між кількома інституціями.

Висновки. В результаті проведеного компаративного аналізу встановлено основні осо-

бливості світового досвіду організації системи заходів легалізації економіки та протидії корупції. Відповідно, виокремлено особливості різних країн світу, які потрібно реалізувати у вітчизняній практиці антикорупційної політики для підвищення її ефективності. Встановлено інституційні особливості забезпечення легалізаційної та антикорупційної політики держави шляхом аналізу повноважень та завдань НАБУ, САП та НАЗК. Ґрунтуючись на результатах дослідження розроблено заходи щодо легалізації економіки та протидії корупції.

Список використаних джерел:

1. Hobela, V., Podra, O., Batyuk, V., Levkiv, H., & Hynda, O. (2022). The Ukrainian economy offshoring: estimation of factors' impact and developing measures to combat. *Business: Theory and Practice*, 23(2), 347–356. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2022.14509>
2. Васильєва О. І. Зарубіжний досвід антикорупційної діяльності в органах публічної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 13. С. 62–65.
3. Гобела В. В., Мельник С. І. Offshoring as a Threat to the National Economic Security: Causes and Ways to Counteract. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2021. Том 8, № 2. С. 9–16. DOI: [https://doi.org/10.52566/msu-econ.8\(2\).2021.9-16](https://doi.org/10.52566/msu-econ.8(2).2021.9-16)
4. Дика О. С., Наумчук К. М. Соціальний аспект розвитку корупції в процесі розвитку державної антикорупційної політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 22. С. 107–111.
5. Настюк В. Я., Белєвцева В. В., Клок О. В. Адміністративно-правові проблеми протидії корупції в Україні : колективна монографія. Харків : Право, 2017. 216 с.
6. Наумчук К. М. Особливості формування та реалізації Державної антикорупційної політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 4. С. 134–138.
7. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки : Закон України від 20.06.2022 р. № 2322 – IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
8. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>
9. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 01.10.2022 р. № 2582 – IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
10. Флейчук М. І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації : монографія. Львів : Ахілл, 2008. 660 с.

References:

1. Hobela, V., Podra, O., Batyuk, B., Levkiv, H., & Hynda, O. (2022). The Ukrainian economy offshoring: estimation of factors' impact and developing measures to combat. *Business: Theory and Practice*, 23(2), 347–356. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2022.14509>
2. Vasylieva O. I. (2019) Zarubizhnyi dosvid antykoruptsiinoi diialnosti v orhanakh publichnoi vlady [Foreign experience of anti-corruption activities in public authorities]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 13. P. 62–65. [in Ukrainian]
3. Hobela V. V., Melnyk S. I. (2021) Offshoring as a Threat to the National Economic Security: Causes and Ways to Counteract. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu. Seriya «Ekonomika»*. Tom 8, № 2. P. 9–16. DOI: [https://doi.org/10.52566/msu-econ.8\(2\).2021.9-16](https://doi.org/10.52566/msu-econ.8(2).2021.9-16)
4. Dyka O. S., Naumchuk K. M. (2020) Sotsialnyi aspekt rozvytku koruptsii v protsesi rozvytku derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky [The social aspect of the development of corruption in the process of development of the state anti-corruption policy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 22. P. 107–111. [in Ukrainian]
5. Nastuk V. Ia., Bielievseva V. V., Klok O. V. (2017) Administratyvno-pravovi problemy protyidii koruptsii v Ukraini: kolektyvna monohrafiia [Administrative and legal problems of combating corruption in Ukraine]. Kharkiv : Pravo, 216 p. [in Ukrainian]
6. Naumchuk K. M. (2020) Osoblyvosti formuvannia ta realizatsii Derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky [Peculiarities of the formation and implementation of the State anti-corruption policy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 4. P. 134–138. [in Ukrainian].
7. Pro zasady derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky na 2021-2025 roky [On the foundations of the state anti-corruption policy for 2021-2025]: Zakon Ukrainy vid 20.06.2022 r. № 2322 – IKh. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
8. Pro zapobihannia koruptsii [On Prevention of Corruption]: Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 r. № 1700-VII. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>
9. Pro Natsionalne antykoruptsiine biuro Ukrainy [About the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 01.10.2022 r. № 2582 – IKh. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
10. Fleichuk M. I. (2008) Lehalizatsiia ekonomiky ta protyidii koruptsii u systemi ekonomichnoi bezpeky: teoretychni osnovy ta stratehichni priorytety v umovakh hlobalizatsii: monohrafiia [Legalization of the economy and combating corruption in the system of economic security: theoretical foundations and strategic priorities in the conditions of globalization]. Lviv: Akhill, 660 p.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2022

УДК 316.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2022-2-4>

Михаліцька Наталія Ярославівна

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Інститут управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8912-8005>

Яцик Мар'яна Романівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Інститут управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7061-9066>

Караїм Ольга Остапівна

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Інститут управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна

МОЛОДІЖНА МІГРАЦІЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

***Анотація.** У статті проведено дослідження стану молодіжної політики в умовах викликів сучасної України. Наголошено, що сьогодення політична та економічна ситуація в Україні породжує нові виклики, на які держава не в змозі адекватно реагувати без залучення молоді, найперспективнішої частини суспільства. Молоде покоління забезпечує соціально-економічний розвиток країни, покращує демографічну ситуацію, розвиває науку та культури, відтворює моральні цінності суспільства, зміцнює національну безпеку держави. Розглянуто наслідки повномасштабної війни, яка почалася 24 лютого 2022 року віроломним нападом росії на Україну, та спричинила масову міграцію населення й призвела до кількомільйонних вимушених емігрантів молодих людей. Охарактеризовано вплив потоку українських біженців на робочу силу єврозони та надані можливості соціальної адаптації та інтеграції країнами для молодих людей. ЄС забезпечив швидку реакцію на наявні виклики та завдяки скоординованим діям інтегрував можливості програми Еразмус+ та доступ до освітнього онлайн контенту українських студентів. Узагальнено загрози національній безпеці, які в стратегічному сенсі несуть міграційні процеси в Україні, а саме: знижується чисельність населення та рівень народжуваності, зменшується надходження до бюджету, втрачається інтелектуальний потенціал та здорова робоча сила. Автори дійшли висновку, що динаміка повернення людей додому залежить від безпекової ситуації та тривалості воєнної агресії в Україні. Найголовнішим задля швидкого відновлення економіки та зміцнення національної безпеки є стимулювання рееміграції молоді. Молодь України потребує оновленої політики зайнятості повоєнної економіки шляхом формування законодавчої бази зі створення власного бізнес-проекту; розвитку фінансової та інформаційної грамотності; створення робочих місць на принципах концепції гідної праці; забезпечення зростання кількості громадських активістів та публічних службовців серед молоді для реалізації молодіжної політики; підвищення рівня довіри до держави та демонстрації економічної привабливості державних програм для молодих людей.*

***Ключові слова:** молодіжна міграція, національна безпека, соціально-економічний розвиток, загроза.*

Mykhalitska Nataliya, Yatsyk Maryana, Karaim Olha
Lviv State University of Internal Affairs

YOUTH MIGRATION IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: RISKS AND THREATS TO NATIONAL SECURITY

Abstract. *The article studies the state of youth policy in the face of the challenges of modern Ukraine. It is emphasized that the current political and economic situation in Ukraine gives rise to new challenges, to which the state is not able to adequately respond without involving young people, the most promising part of society. The young generation ensures the socio-economic development of the country, improves the demographic situation, develops science and culture, reproduces the moral values of society, strengthens the national security of the country. The consequences of a full-scale war that began on February 24, 2022 with Russia's perfidious attack on Ukraine, and led to mass migration of the population resulting in several million forced young emigrants, are considered. The impact of the flow of Ukrainian refugees on the labor force of the Eurozone and the opportunities for social adaptation and integration provided by the countries for young people are revealed. The EU provided a quick response to existing challenges and, due to coordinated actions, integrated the capabilities of the Erasmus + program and enabled the access to educational online content for Ukrainian students. The threats to national security, which in a strategic sense are posed by migration processes in Ukraine, are summarized, namely: the population and the birth rate are decreasing, budget revenues are diminishing, intellectual potential and a healthy workforce are shrinking. The authors concluded that the dynamics of people returning home depends on the security situation and the duration of military aggression in Ukraine. The most important thing for a quick economic recovery and strengthening of national security is to stimulate the re-emigration of young people. The youth of Ukraine needs an updated employment policy of the post-war economy through the formation of a legislative framework for organizing their own business project; development of financial and information literacy; creation of jobs according to the principles of the concept of decent work; ensuring the growth of the number of social activists and public figures among young people for the implementation of youth policy; increasing the level of trust in the state and demonstrating the economic attractiveness of state programs for young people.*

Keywords: *youth migration, national security, socio-economic development, threat.*

Вступ. Сьогоднішня політична та економічна ситуація в Україні породжує нові виклики, на які держава не в змозі адекватно реагувати без залучення молоді, найперспективнішої частини суспільства. Молоде покоління забезпечує соціально-економічний розвиток країни, покращує демографічну ситуацію, розвиває науку та культури, відтворює моральні цінності суспільства, зміцнює національну безпеку держави.

Останнім часом приплив українських мігрантів до ЄС привернув значну увагу як на інституційному, так і на академічному рівнях. З 2014 року, починаючи з анексії Криму та окупації територій Донецької та Луганської областей, міграція стає все більш вагомим чинником, який має вплив на національну безпеку держави. Це питання було предметом політичної дискусії з моменту ухвалення парламентом України Закону «Про зовнішню трудову міграцію» у 2015 році [1]. Відтоді було розроблено національну стратегію міграцій-

ної політики до 2025 року, яка містить низку амбітних цілей, таких як «створення необхідних умов для повернення та реінтеграції українських мігрантів в українське суспільство» [2], а також низку законодавчих актів, що стосуються основних засад, напрямів та механізмів реалізації молодіжної політики в Україні [3], створення додаткових можливостей для становлення, розвитку та підвищення рівня конкурентоспроможності молоді, сприяння ініціативі та активності молодих громадян в усіх сферах життєдіяльності суспільства й держави [4], залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики на регіональному рівні [5] та цінностей Ради Європи [6].

З 24 лютого 2022 року внаслідок російсько-української війни Україна переживає найбільшу міграційну кризу в своїй історії. Стратегічна мета повернення українських мігрантів змістилася на ефективну інтеграцію українських втікачів у європейський та

світовий простір. Військове вторгнення росії в Україну призвело до глобальної міграції шукачів притулку. Станом на 1 січня 2022 року в Україні проживало 34,5 млн громадян, натомість на кінець року, близько 27,8 млн.

Існує багато досліджень на національному та регіональному рівнях, які вивчають проблеми міграції та розглядають вплив військового втручання в ці процеси. Так, наприклад, М. В. Птуха НАН України в національній доповіді «Українське суспільство: іммігрантський вимір» [7] імені Інституту народонаселення та суспільства всебічно розглядає питання міграції, зокрема досліджує міграційні потоки з тимчасово окупованих територій.

Крім того, дослідження міграції під час війни з росією відображено у публікації «Українська міграція в умовах кризи: вимушена та трудова мобільність», яка вийшла в рамках проекту «Моніторинг міграції України: вимушена та трудова мобільність» під редакцією Душан Дрбохлави і Марти Яросевич [8]. В цій роботі комплексно досліджено вплив російсько-української війни та дестабілізація безпеки в Україні на кількість і структуру міграції українців, котрі прибувають в країни Вишеградської групи: Польщі, Чехії, Угорщини і Словаччини.

Авторський колектив: У. Я. Садова, О. С. Гринькевич, Н. П. Бортник та ін. у науковому видання «Українська імміграція в умовах глобальних і національних викликів у XXI столітті» [9] окреслили ключові міграційні тренди в перспективі розвитку ринку праці, важливі чинники української трудової міграції, освітньої міграції та вимушеного переміщення. Основний акцент відведено розгляду факторів трансформації трудової міграції в контексті еволюції концепцій праці і зайнятості - від минулого до сучасного і майбутнього.

У монографії «Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії» О. А. Малиновська [10] подає огляд сучасної міграційної ситуації у світі, на Європейському континенті та в Україні, включно з розглядом факторів, що впливають на професію.

Метою та завданням статті є дослідження особливостей міграції в умовах українсько-російської війни, аналіз сучасних тенденцій розвитку цього процесу, виокремлення заходів щодо повернення біженців додому для участі у будівництві нової комфортної для життя держави та зміцненні національної безпеки.

Матеріали та методи. У залежності від аспекту розгляду у статті використовувались такі методи дослідження: загальнонаукові; емпіричні і теоретичні; методи опису, пояснення і прогнозу; методи обробки результатів дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є новини сьогодення, статистичні та реальні дані, що свідчать про ситуацію в країні протягом 2014–2022 років, а також роботи провідних вітчизняних і зарубіжних учених у сфері дослідження міжнародної міграції.

Результати. Головне прагнення мігрантів – це знайти безпечне та зручне місце для проживання і заробітку. Багато експертів, в останні роки, неодноразово наголошували про стрімкий ріст українців, які виїжджають за кордон. До повномасштабного вторгнення росії на територію України, основною причиною міграції був низький рівень заробітної плати, безробіття, економічна та політична нестабільність, високий рівень корупції, несприятливі умови праці, відсутність соціального пакету. Варто наголосити, що до лютого 2022 року трудові мігранти з року в рік перераховували на Батьківщину мільярди гривень. За даними НБУ за 2018–2021 рр. заробітчани переказали в Україну 54 млрд. доларів. Поступлення коштів від мігрантів складало близько 8% ВВП України і це кожного року, а тому було суттєвою підтримкою для економіки (рис. 1) [11].

Кожна третя молода людина віком від 20 до 25 років прагнула покинути країну хоча б на деякий час, щоб «стати на ноги»: заробити грошей та поліпшити рівень життя своєї сім'ї, заощадити кошти для оплати навчання або створення власного бізнесу. Між 2007 і 2014 роками чисельність українських студентів за кордоном збільшилася із 25 тисяч до

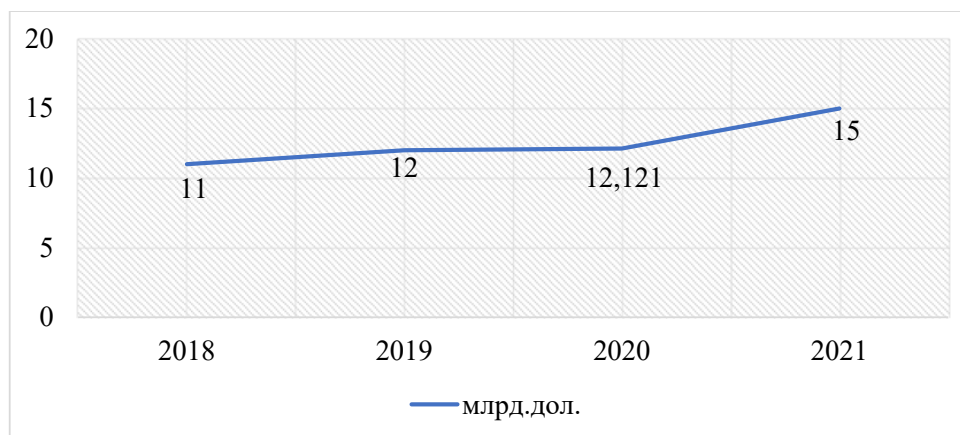

Рис. 1. Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну [11]

майже 50 тисяч осіб, а у 2019 році вона зростає ще на 54 % до приблизно 78 тисяч осіб [12].

Повномасштабна військова агресія призвела до вбивства цивільного населення, знищення об'єктів критичної інфраструктури, житла, закладів освіти та охорони здоров'я, частина території опинилася в тимчасовій окупації. Негативні наслідки воєнного вторгнення спричинило масштабну міграцію. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців з 24 лютого 2022 року по 3 січня 2023 року включно в Європі для тимчасового захисту зареєстровано 7915287 осіб [13].

За даними Комітету з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Верховної Ради України з тих українських громадян, які виїхали за кордон, 90%, – це жінки та діти [14]. За результатами дослідження центру Разумкова серед громадян України, які через повномасштабну війну змушені були покинути країну, 42% – це молоді люди, віком від 20-39 років, а 30% – це особи працездатного віку 40-49 років. З опитаних українських біженців 83% з вищою освітою або середньо спеціальною, 30% є висококваліфікованими спеціалістами, 12% – кваліфіковані працівники, 14% працювали керівниками підприємств або структурних підрозділів і 14% займалися підприємницькою діяльністю [15] (рис. 2).

Основним документом, що регулює надання тимчасового захисту, є Директива

ЄС 2001/55/ЄС [16], імплементована Рішенням Ради Європейського Союзу 2022/382 від 4 березня 2022 року [17]. Громадяни України та їхні родини, переміщені 24 лютого 2022 року або після цієї дати, мають право на тимчасовий захист, але кожна держава-член ЄС може на власний розсуд надати тимчасовий захист громадянам України, які перебували в ЄС до 24 лютого 2022 року на певний період часу.

Українським вимушеним біженцям відкрито доступ до ринку праці Європейського Союзу та надані можливості соціальної адаптації та інтеграції. Українці навчаються, працюють, сплачують податки та піднімають економіку інших держав. Так, за даними Європейського центрального банку, від початку повномасштабного російського вторгнення, українські біженці сплатили Польщі 2 млрд. євро податків, що втричі більше ніж країна витратила на допомогу вимушеним переселенцям. Українські біженці, які офіційно працевлаштувалися в Чехії, сплатили в 2022 році приблизно 8 мільярдів крон до державної системи соціального забезпечення, а отже, допомога в сумі 18 мільярдів крон, яка була виплачена з державного бюджету біженцям – повертається [18]. ЄС також забезпечив швидку реакцію на наявні виклики завдяки скоординованим діям, можливостям програми Еразмус+ та доступу до освітнього онлайн контенту українських студентів. Європейський комісар Марія Габріель запро-

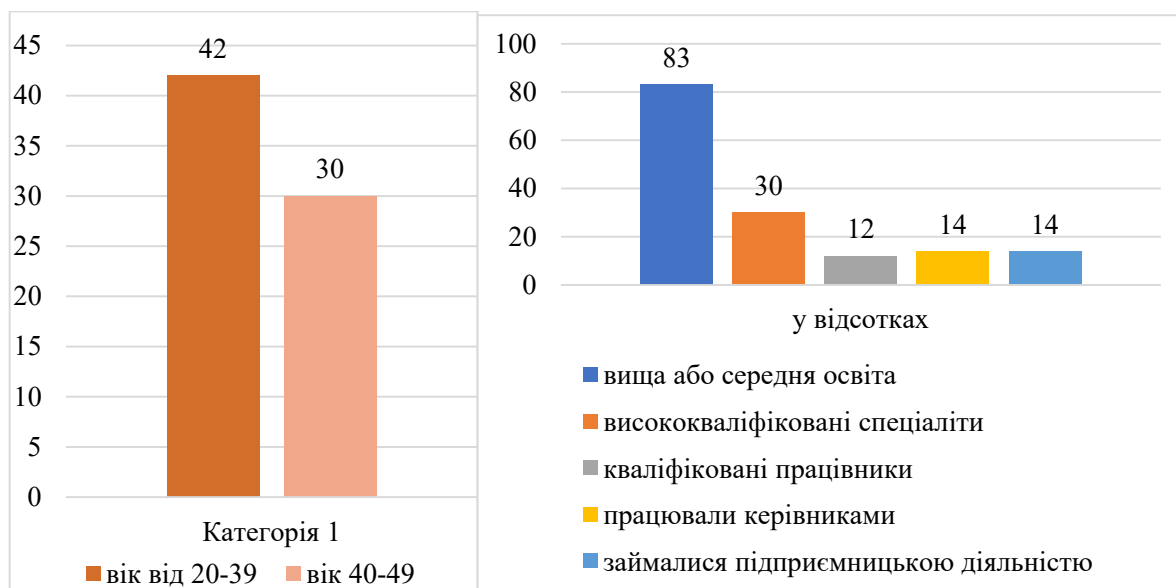

Рис. 2. Структура українських біженців у 2022 році [15]

понувала нові конкретні заходи підтримки української освіти та науки, зокрема, 200 мільйонів євро з бюджету програми Еразмус+ на 2027 рік перерозподіляють на 2023 рік для надання підтримки українським студентам і викладачам [19].

Чинниками повернення біженців в Україну є безпека, наявність роботи, житла, медичного обслуговування та можливість жити мирним життям. Динаміка повернення додому залежить від безпекової ситуації та тривалості воєнної агресії в Україні. Директор Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України Елла Лібанова [20] зазначає, що «є чіткий зворотно-пропорційний зв'язок: що довше триватиме війна, то менше людей повернеться. Варіація цифр величезна, тому наразі немає про що говорити». Зрозуміло, що частина мігрантів не повернеться, а як впливає зменшення населення на економіку? Економічний експерт Борис Кушнірук зазначив: «Якщо у вас менше споживачів, то вони менше купили і менше надходжень від цих непрямих податків, наприклад, ПДВ, вони сплатили. Тому найбільш суттєво відтік впливатиме на ці надходження держбюджету. І це довгострокова проблема для України, тому що невідомо, яка частка з них повернеться. Є дуже непоодинокі історії, коли люди

переїжджають з думкою про те, що їдуть назавжди» [21].

Внаслідок руйнівного впливу війни економіка України у 2022 році впала на 33%. За різними оцінками експертів в середньому ВВП України у 2023 року зросте на 3,25%. Водночас інфляція становитиме 21,5% [22].

Міністерство економіки України повідомило, що станом на 01.01.2023 року в Україні близько 2,6 млн. безробітних, а в центрі зайнятості зареєстровано 31 тис. вакансій [23]. Отже, на одне робоче місце претендує 8 безробітних. Варто наголосити, що з початком російсько-української війни трансформувався ринок праці. Виникає запитання: «Які спеціальності будуть в пріоритеті для відбудови сучасної України?». Безумовно, що Україна претендує на стрімкий технологічний розвиток, тому ІТ-фахівці мають попит і сьогодні, і завтра. Спеціалісти ІТ сприяють розв'язанню важливих питань у всіх сферах суспільного життя, адже сьогодні акцент робиться на оперативності та доступності. Завдяки ІТ-фахівцям налагоджений зв'язок між державою та громадянами, а створені чат-боти наближають Україну до перемоги. В подальшому цифровізація набиратиме обертів, а тому зростатиме попит на спеціалістів у сфері кібербезпеки, програмістів, веб-

дизайнерів, аналітиків. Держава для розвитку ринку IT-спеціалістів започаткувала грантові програми та надає можливості створення IT-стартапів.

Для відбудови інфраструктури та розвитку сучасної безпекової держави потрібні будуть спеціалісти в архітектурній та будівельній галузі. Адже, війна внесла трансформаційні зміни у перевантаження зруйнованих міст. Серед затребуваних спеціальностей є архітектори, проєктувальники інженери, будівельники, зварювальники, електрики, столяри.

Важливим викликом для держави буде налагодження логістичних шляхів як на морі, так і на суші. Отже, для розширення нових міжнародних шляхів, затребуваними будуть логісти, водії, менеджери.

За даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини станом на 01.01.2023 року жертвами війни стало понад 18 тис. цивільних людей. Внаслідок загарбницької війни росії 11 тис людей зазнало поранень та понад 1 тис отримали поранення діти різного ступеня тяжкості. Війна вже вбила 7 тис. цивільних, з них 450 українських дітей [24]. На жаль, кількість жертв зростає, адже інтенсивність бойових дій не зменшується. Тому збільшується попит на професії з відновлення фізичних сил та психологічних розладів людини. Після пережитого на війні, військовослужбовцям та цивільним громадянам для інтегрування у мирне життя, потрібна буде допомога психотерапевтів, лікарів, психологів та реабілітаційних центрів.

Освіта та наука найбільше потерпіла внаслідок ковіду-19 та війни. Після повномасштабного вторгнення відбувся значний відтік науково-педагогічних кадрів. Для розбудови сильної держави треба висококваліфікованих та конкурентоспроможних спеціалістів, які не обійдуться без освіти.

Під час війни, незважаючи ні на що, бізнес в Україні вистояв і навіть спроможний розвиватися. За даними Європейської бізнес Асоціації на повну потужність працюють понад 50% підприємств, (на початку квітні таких було тільки 25%), а решта 50% – працюють частково або з певними обмеженнями.

Для розвитку в Україні приватної ініціативи та підприємництва, Уряд запровадив важливі регуляторні новації, які були спрямовані на зменшення фіскального навантаження. Післявоєнний економічний ріст в Україні можливий лише за умови стратегічної дерегуляції економіки та створення сприятливого інвестиційного клімату. Повоєнний Державний бюджет буде акцентований на розбудові військово-промислового комплексу та фінансуванні оборонних програм, гарантуванню населенню базових медичних та освітніх послуг, закладів культури. Для вирішення переважної кількості соціальних проблем держава повинна впровадити дієвий механізм самозайнятості населення. Працевлаштування у легальному секторі економіки створить передумови для зростання доходів, зменшення рівня безробіття та одержання високих соціальних гарантій. Після перемоги України збільшиться кількість вакансій менеджерів, фінансистів, продавців.

Повномасштабне вторгнення росії на територію України спричинило найшвидший у світі темп скорочення населення. Соціологи прогнозують, що до 2030 року чисельність українців скоротиться до 35 млн. осіб, хоча є підстави готуватися до гірших випадків – до 30 млн. людей. Причиною зменшення чисельності населення в найближчі роки є, звичайно, рівень смертності, зниження народжуваності, погіршення здоров'я та психологічні травми, проте лєвова частка скорочення населення пов'язана саме з міграцією. Національна Академія наук зробила ще більш віддалений прогноз, а саме, на кінець 21 століття чисельність населення України становитиме близько 22 млн осіб [25].

Політики різних країн неодноразово запевняли уряд та громадян України, що допоможуть фінансово та матеріально у відбудові економіки після перемоги. За даними Світового банку для відновлення економіки України необхідно близько 500-600 млрд. євро та велика кількість трудових ресурсів [26]. Через масштабну міграцію та загибель людей через військові дії є ймовірність, що в Україну будуть іммігрувати іноземці з країн, що

розвиваються. Загалом потреба в робочій силі для відновлення економіки України становитиме близько 1–1,2 млн людей. Залучення трудових іммігрантів можуть становити потенційні проблеми та загрози для національної безпеки, а отже треба вибудувувати державну адаптивну та інтеграційну політику трудових іммігрантів до українського суспільства. Водночас, потенційні інвестори з відновлення економіки неодноразово вказували, що керівні посади в реалізації інвестиційних проєктів будуть обіймати іноземні фахівці. У нас є неоднозначне ставлення до залучення іноземних топ-менеджерів у сферу управління та наглядові ради з питань національної безпеки.

Висновки. Масштабна міграція української молоді негативно впливає на національну безпеку держави, адже знижується чисельність населення та рівень народжуваності, скорочується надходження до бюджету, втрачається інтелектуальний потенціал та здорова робоча сила. Найголовнішим задля швидкого відновлення економіки та зміцнення національної безпеки є стимулювання рееміграції молоді. Молодь України потре-

бує оновленої політики зайнятості повоєнної економіки шляхом формування законодавчої бази зі створення власного бізнес-проєкту; розвитку фінансової та інформаційної грамотності; створення робочих місць на принципах концепції гідної праці; забезпечення зростання кількості громадських активістів та публічних службовців серед молоді для реалізації молодіжної політики; підвищення рівня довіри до держави та демонстрації економічної привабливості державних програм для молодих людей.

І хоча, частина населення України не візьме прямої участі у відбудові післявоєнної України, проте український народ – це волелюбна нація, яка боротьбою довела, що є частиною європейської спільноти та світової цивілізації, а молоде покоління зі своїми ідеями та знаннями піднесе Україну на новий щабель Незалежності та розвитку комфортної для життя держави.

До перспектив подальших досліджень слід віднести перегляд чинної нормативно-правової бази в галузі регулювання впливу молодіжної міграції на демографічні процеси в умовах викликів сучасної України.

Список використаних джерел:

1. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України від 5 листопада 2015 р. № 761-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text>
2. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80#Text>
3. Про основні засади молодіжної політики. Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>.
4. Указ Президента України «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року» № 94/2021 від 12 березня 2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/942021-37337>
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження типових положень про молодіжні ради» № 1198 від 18 грудня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2018-%D0%BF#Text>
6. Резолюція CM/Res(2020)2 Про стратегію молодіжного департаменту Ради Європи до 2030 р. від 22 січня 2020 р. URL: <https://rm.coe.int/native/0900001680a33177>
7. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. Птухи НАН України. Київ, 2018. 396 с. URL: https://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/migration_national_report_main_results.pdf
8. Українська міграція у часи кризи: вимушена і трудова мобільність / за редакцією Дрбохлава Д., Ярошевич М. (2016). URL: <https://europewb.org.ua/anglomovna-versiya-doslidzhennya-ukrayinskoymi-migratsiyi-do-krayin-vyshegradu/>
9. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів XXI століття : наукове видання / наук. ред. У. Я. Садова. Львів, 2019. 110 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190801.pdf>
10. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ : НІСД, 2018. 472 с.

11. Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Perekaz_m.pdf
12. Війна росії проти України: українські студенти в ЄС. Профспілка працівників освіти і науки України. URL: <https://pon.org.ua/novyny/9683-viina-rosii-proty-ukrainy-ukrainski-studenty-v-yes.html>
13. Refugees from Ukraine recorded across Europe. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
14. Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів звітує про стан захисту українців за кордоном. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/224033.html>
15. Настрої та оцінки українських біженців. Разумков центр. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamku/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-lypen-serpen-2022p>
16. Директива Ради 2001/55/ЄС про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому від 20 липня 2001 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU01293?an=29>
17. Імплементативне Рішення Ради (ЄС) 2022/382 від 4 березня 2022 року, статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та запроваджує тимчасовий захист. Офіційний вісник Європейського Союзу. URL: <https://drive.google.com/file/d/1XoZzuVmqu3MuC1vAs6VgrvRZKBvc9h4U/view>
18. Вплив потоку українських біженців на робочу силу єврозони. Європейський центральний банк. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2022/html/ecb.ebbox202204_03~c9ddc08308.en.html
19. Європейський Союз збільшує можливості для України за програмами ERASMUS+ та стипендій імені Марії Склодовської-Кюрі. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-yevropejskij-soyuz-zbilshuye-mozhливosti-dlya-ukrayini-za-programami-erasmus-ta-stipendij-imeni-mariyi-sklodovskoyi-kyuri>
20. Буряченко О. Відновлення України через діалог усіх українців світу. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3605567-vidnovlenna-ukraini-cerez-dialog-usih-ukrainciv-svitu-obednavsis-zrobiti-nemozlive-vsuperec-usomu.html>
21. Кушнірук Б. Повернути втрачене. Чим Україні загрожує зменшення населення? URL: https://lb.ua/economics/2022/09/22/530166_governuti_vtrachene_chim_ukraini.html
22. Інфляційний звіт. Національний банк України: веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q1.pdf?v=4
23. Безробіття в Україні в період повномасштабної війни. Національний інститут стратегічних досліджень : веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukrayini-v-period-rovnomasshtabnoyi-viyny>
24. Офіційний сайт ООН. URL: <https://susipilne.media/360392-cerez-agresiu-uf-v-ukraini-zaginuli-ponad-7000-civilnih-oon/>
25. Гладун О. Старіння населення – загальносвітовий процес. Національна академія наук України. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8484>
26. Ukraine: «Die Entwicklung von 15 Jahren ist ausgelöscht». Die presse. URL: <https://www.diepresse.com/6223189/ukraine-die-entwicklung-von-15-jahren-ist-ausgeloescht?from=rss>

References:

1. Law of Ukraine «On External Labor Migration» № 761-VIII. (2015, November 5). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny, 49-50, 463. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text> [in Ukrainian]
2. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the approval of the State Migration Policy Strategy of Ukraine for the period until 2025» № 482 (2017, July 12). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian]
3. Law of Ukraine «On Basic Principles of Youth Policy» № 1414-IX. (2021, April 27). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> [in Ukrainian]
4. Decree of the President of Ukraine «On the National Youth Strategy until 2030» № 94/2021. (2021, March 12). Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/942021-37337> [in Ukrainian]
5. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of Standard Regulations on Youth Councils» № 1198 (2018, December 18). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]
6. Résolution relative à la Stratégie du Conseil de l'Europe pour le secteur jeunesse à l'horizon 2030 (2020, January 22). Available at: <https://rm.coe.int/native/0900001680a33177> [in Ukrainian]

7. Ukrainian society: migration dimension: nats. report (2018). Institute of Demography and Social Research named after M. Birds of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv. Available at: https://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/migration_national_report_main_results.pdf
8. Drbokhlava D., Yaroshevych M. (Ed.) (2016) *Ukrainska mihratsiia u chasy kryzy: vymushena i trudova mobilnist*. Available at: <https://europewb.org.ua/anglomovna-versiya-doslidzhennya-ukrayinskoyi-migratsiyi-do-krayin-vyshegradu/>
9. Sadova U. Ia. (Ed.) (2019) *Ukrainska mihratsiia v umovakh hlobalnykh i natsionalnykh vyklykiv XXI stolittia: naukovye vydannia [Ukrainian migration in the context of global and national challenges of the 21st century]*. Lviv, 110 p. Available at: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190801.pdf> [in Ukrainian]
10. Malynovska O. A. (2018). *Mihratsiina polityka: hlobalnyi kontekst ta ukraïnski realii: monohrafiia. [Migration policy: global context and Ukrainian realities]*. Kyiv: Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. 110 p. [in Ukrainian]
11. *Dynamika obsiahiv pryvatnykh hroshovykh perekaziv v Ukrainu*. Available at: https://bank.gov.ua/files/ES/Perekaz_m.pdf
12. *Viina rosii proty Ukrainy: ukraïnski studenty v YeS. Profspilka pratsivnykiv osvity i nauky Ukrainy*. Available at: <https://pon.org.ua/novyny/9683-viina-rosii-proty-ukrainy-ukraïnski-studenty-v-yes.html>
13. *Refugees from Ukraine recorded across Europe*. Available at: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
14. *Komitet z pytan sotsialnoi polityky ta zakhystu prav veteraniv zvituiie pro stan zakhystu ukraïntsiv za kordonom*. Available at: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/224033.html>
15. *Nastroi ta otsinky ukraïnskykh bizhentsiv. Razumkov tsentr*. Available at: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukraïnskykh-bizhentsiv-lypen-serpen-2022p>
16. *Dyrektyva Rady 2001/55/Yes pro minimalni standarty dlia nadannia tymchasovoho zakhystu u razi masovoho naplyvu peremishchenykh osib ta pro zakhody, shcho spryiaut zbalansovanosti zusyl mizh derzhavamy-chlenamy shchodo pryiomu takykh osib ta vidpovidalnosti za naslidky takoho pryiomu (2001, July 20)*. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/MU01293?an=29>
17. *Implementatsiine Rishennia Rady (Yes) 2022/382 statti 5 Dyrektyvy 2001/55/Yes ta zaprovadzhuie tymchasovyi zakhyst. Ofitsiïnyi visnyk Yevropeiskoho Soiuzu. (2022, March 4)*. Available at: <https://drive.google.com/file/d/1XoZzuVmqu3MuC1vAs6VgrvRZKBvc9h4U/view>
18. *Vplyv potoku ukraïnskykh bizhentsiv na robochu sylu yevrozony. Yevropeïskyi tsentralnyi bank*. Available at: https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2022/html/ecb.ebbox202204_03~c9ddc08308.en.html
19. *Yevropeïskyi Soiuz zbilshuie mozhlyvosti dlia Ukrainy za prohramamy ERASMUS+ ta stypendii imeni Marii Sklodovskoi-Kiuri. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-yevropejskij-soyuz-zbilshuye-mozhlivosti-dlya-ukrayini-za-programami-erasmus-ta-stipendij-imeni-mariyi-sklodovskoyi-kyuri>
20. *Buriachenko O. Vidnovlennia Ukrainy cherez dialoh usikh ukraïntsiv svitu. Ukrinform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3605567-vidnovlenna-ukraini-cerez-dialog-usih-ukraïnciv-svitu-obednavsis-zrobiti-nemozlive-vsuperec-usomu.html>
21. *Kushniruk B. Povernuty vtrachene. Chym Ukraini zahrozhuie zmeshennia naseleennia?* Available at: https://lb.ua/economics/2022/09/22/530166_povernuti_vtrachene_chim_ukraini.html
22. *Infiatsiïnyi zvit. Natsionalnyi bank Ukrainy*. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q1.pdf?v=4
23. *Bezrobittia v Ukraini v period povnomasshtabnoi viiny. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukrayini-v-period-povnomasshtabnoyi-viiny>
24. *Ofitsiïnyi sait OON*. Available at: <https://suspilne.media/360392-cerez-agresiu-rf-v-ukraini-zaginuli-ponad-7000-civilnih-oon/>
25. *Hladun O. Starinnia naseleennia – zahalnosvitovyi protses. Natsionalna akademiia nauk Ukrainy*. Available at: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8484>
26. *Ukraine: «Die Entwicklung von 15 Jahren ist ausgelöscht». Die resse*. Available at: <https://www.diepresse.com/6223189/ukraine-die-entwicklung-von-15-jahren-ist-ausgeloescht?from=rss>

Стаття надійшла до редакції 05.10.2022

УДК [330.342:316.422:005.591.6] (477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2022-2-5>**Леськів Галина Зіновіївна**

кандидат технічних наук, доцент,
Львівський державний університет внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4900-9466>

Чапляк Наталія Ігорівна

кандидат економічних наук,
Львівський державний університет внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0926-6035>

ХАРАКТЕРИСТИКА КРЕАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ ІННОВАЦІЙНО-АКТИВНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Анотація. Основною метою статті є характеристика основних елементів креативного управління для інноваційно активних соціально-економічних систем. Об'єктом дослідження є система креативного менеджменту. Методологія дослідження передбачає застосування сучасних теоретичних методів аналізу особливостей реалізації креативного менеджменту інноваційно активних соціально-економічних систем. Визначено, що основною метою креативного менеджменту для соціально-економічних систем виступає процес формування різного роду інноваційних ідей, а також їх відбір з масиву запропонованих ідей та їх подальша оцінка. Доведено, що креативний менеджмент є специфічною системою управління організацією, що ефективно функціонує у складних умовах нестабільності та кризових ситуаціях. В даний час застосування креативного менеджменту в практичній діяльності є основним джерелом конкурентної переваги. Практично в будь-якій галузі виробництва перемагає зрештою той, хто має творчий потенціал і виробляє впровадження інновацій. Визначено, що інструментарій креативного менеджменту застосовується як у надзвичайних ситуаціях, і постійно, сприяючи стратегічному розвитку з допомогою інноваційних рішень, які забезпечують конкурентні переваги над ринком. Аналіз системи креативного менеджменту організації дозволяє визначити проблемні напрями, що призводять до неефективного функціонування організації та допомагає визначити напрямки вдосконалення системи креативного менеджменту. В результаті було охарактеризовано основні особливості креативного менеджменту для інноваційно-активних соціально-економічних систем. Доведено в результаті, що застосування креативного менеджменту для соціально-економічних систем підвищує рівень її розвитку, допомагаючи прогресувати та відкривати нові сфери застосування. Визначено, що креативний менеджмент допомагає знайти своє місце більшій кількості фахівців, здатних на формування та впровадження нестандартних способів вирішення завдань, а також підвищення ефективності роботи організації і, як наслідок, зростання економіки країни.

Ключові слова: менеджмент, креативність, креативний менеджмент, соціально-економічна система, інновації, підприємство.

Leskiv Halyna, Chapliak Nataliia

Lviv State University of Internal Affairs

FEATURES OF CREATIVE MANAGEMENT FOR INNOVATIVELY ACTIVE SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS

Abstract. The main purpose of the article is to characterize the main elements of creative management for innovatively active socio-economic systems. The object of research is the system of creative management. The research methodology implies the use of modern theoretical methods for analyzing the features of the implementation of creative management of innovatively active socio-economic systems. It has been determined that the main goal of the creative management of socio-economic systems is the process of forming various kinds

of innovative ideas, as well as their selection from the array of proposed ideas and their subsequent evaluation. It is proved that creative management is a specific management system of an organization that functions effectively in difficult conditions of instability and crisis situations. Currently, the application of creative management in practice is the main source of competitive advantage. In almost any industry, the one who has the creative potential and implements innovations ultimately wins. It has been determined that creative management tools are used both in emergency situations and constantly, contributing to strategic development through innovative solutions that provide competitive advantages in the market. Analysis of the organization's creative management system allows you to identify problem areas that lead to inefficient functioning of the organization and helps determine areas for improving the creative management system. As a result, the main features of creative management for innovatively active socio-economic systems were characterized. It has been proven that the use of creative management for socio-economic systems increases the level of its development, helping to progress and open up new areas of application. It has been determined that creative management helps to find their place for more specialists who are able to form and implement non-standard ways of solving problems.

Keywords: *management, creativity, creative management, socio-economic system, innovation, enterprise.*

Вступ. Креативний менеджмент – це сукупність різноманітних сприятливих умов, які, зазвичай, створюються керівниками підприємства, з творчого розвитку трудового колективу, і навіть окремо взятих працівників. Мета створення таких умов – консолідація різних креативних ідей, пов'язаних із вирішенням проблем, що існують у виробничо-господарській діяльності підприємства, а також спрямована на вирішення наслідків таких проблем. Іншими словами, можна зробити висновок, що креативний менеджмент в економіці підприємства виступає певною мірою підсистемою менеджменту інновацій, які спрямовані на забезпечення здатності управлінських суб'єктів не тільки запропонувати, висунути, але й розвинути та успішно реалізувати новаторські ідеї та пропозиції, які, зрештою, будуть одягнені у форму наукової, або ж технологічної інформації. Таким чином, в даному контексті, під інновацією слід розуміти процес залучення будь-якого нововведення в економіку, або ж на менш глобальному рівні – на послугу, або технологію. Важливо відзначити, що новація, або запропонована інноваційна ідея, має свого роду складову креативу і містить різні елементи творчості.

За своєю суттю креативний менеджмент є процесом управління творчим (креативним) потенціалом організації з метою її ефективного розвитку. Особлива актуальність впровадження креативного менеджменту в систему управління різними організаціями визначається необхідністю розробки та реаліза-

ції нестандартних управлінських рішень в нових умовах – прискорення зміни поколінь новацій, непередбачуваності, невизначеності, надзвичайних та кризових ситуацій, розвитку принципово нових форм територіальної організації виробництва. Все це обумовлює актуальність обраної тематики дослідження.

Матеріали і методи. В основу методології статті покладено системний підхід, у межах якого застосовано такі методи: індукції та дедукції, порівняння і систематизації – задля дослідження сутнісних характеристик креативного менеджменту; аналізу та синтезу – при вивченні та визначенні основних особливостей креативного менеджменту; морфологічного аналізу – під час уточнення понятійно-категоріального апарату за проблемою; графічний – для наочного відображення результатів проведеного дослідження; абстрактно-логічний – під час проведення теоретичних узагальнень і формування відповідних висновків щодо обраної проблематики.

Результати. Таким соціально-економічним системам як підприємства, що функціонують в умовах сучасної цифрової економіки, постійно доводиться стикатися з невизначеністю факторів довкілля, жорсткою конкуренцією, нерозвиненістю власної системи управління. Однією з потенційно сильних стратегій розвитку бізнесу за таких умов є запровадження інновацій, причому у виробничій сфері, а й у сфері менеджменту організації. Як найважливіший чинник інноваційного розвитку бізнесу необхідно виділити креативний підхід у менеджменті. Під креа-

тивним менеджментом слід розуміти творче управління потенціалом підприємства та його використання у реалізації поставлених перед бізнесом завдань на основі нестандартних практичних підходів. Базисом креативного менеджменту служить пошук альтернативних рішень при виборі напряму розвитку бізнесу та визначення способів реалізації цих рішень засобами ефективного використання людського капіталу [1; 4; 2].

В основі розробки та реалізації ефективних моделей креативного менеджменту лежать положення системно-креативного аналізу, що є методологією креативного менеджменту. Креативний менеджмент базується на методології системно-креативного аналізу як інструмент розробки нестандартних, оригінальних та некопійованих управлінських рішень. Саме поєднання, з одного боку, системності, тобто пізнання специфічних особливостей взаємозв'язків, взаємозалежностей та закономірностей взаємодії елементів систем креативного менеджменту, а з іншого – можливості застосування інструментів та методів, технік та технологій прийняття креативних (нестандартні, оригінальні, некопійовані) управлінські рішення дозволяє вирішити проблему створення ефективних моделей креативного менеджменту. Методи креативного менеджменту являють собою сукупність певних прийомів та способів управлінської діяльності, спрямованих на прийняття нестандартних управлінських рішень для розв'язання проблем в умовах невизначеності, непередбачуваності, надзвичайних та кризових ситуацій [3; 4; 5].

Креативний менеджмент відрізняється від інших видів менеджменту як власним науково-методичним апаратом, так і своєрідним логічним підходом до вирішення нерозв'язних, нестандартних проблем. Це значною мірою визначає специфіку методів креативного менеджменту, які застосовуються у процесі розробки нестандартних управлінських рішень [6; 7].

Кожна сучасна фірма функціонує під впливом різних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Якщо внутрішнє

середовище стимулює розвиток інновацій, розвивається унікальна управлінська система. Результати діяльності фірми обов'язково мають співпадати з її цілями. Отже, менеджменту компанії потрібно серйозно підійти до вибору способів підтримки творчої атмосфери. Таким чином, креативний менеджмент заснований на сучасних інноваційних технологіях, творчому мисленні та командній роботі, які є фактором інноваційного розвитку бізнесу. Базовою функцією креативного менеджменту є формування творчого потенціалу та підвищення ефективності діяльності людського капіталу. Креативний менеджмент передбачає проведення нарад, ділових ігор з використанням евристичних методів, наприклад, «мозкового штурму», що призводить до генерації безлічі ідей, принципово нових підходів до вирішення різноманітних управлінських питань.

Основні елементи креативного менеджменту для таких соціально-економічних систем як підприємство, представлено на рис. 1.

Креативність стає одним із обов'язкових атрибутів сучасного успішного менеджера. Все частіше з'являються оголошення із запрошеннями на роботу креативних менеджерів. Багато компаній зростає інтерес до підвищення рівня креативної підготовки своїх співробітників. Зазвичай вся сила креативного мислення найяскравіше проявляється під час вирішення складних, нестандартних проблем чи кризових, надзвичайних ситуаціях. І якби менеджери усвідомлювали, що практично у всіх сферах людської діяльності вони могли б набагато виграти від інтенсивного використання свого креативного потенціалу, застосування креативного менеджменту, то це, безперечно, значно підвищило б ефективність їхньої праці та забезпечувало б їх підприємствам, організаціям та фірмам високу конкурентоспроможність та лідируючі позиції. Причому від цього вигравали б не тільки підприємства, організації, фірми, їх персонал та менеджери, але також і окремі особи, які, розуміючи особливості свого стилю креативного мислення, могли б у повсякденному професійному та особистому житті ефективним

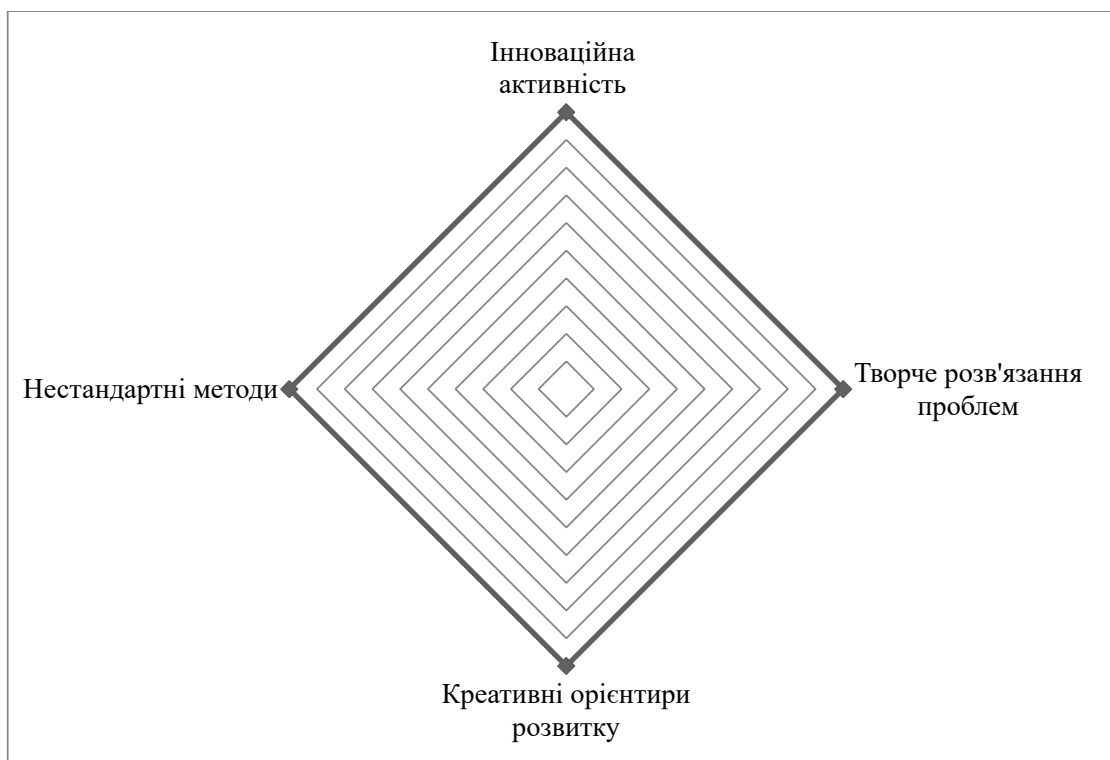

Рис. 1. Основні елементи креативного менеджменту підприємства

чином використати свої креативні здібності, креативний інструментарій прийняття рішень задля досягнення поставленої мети.

Застосування креативного менеджменту для соціально-економічних систем підвищує рівень її розвитку, допомагаючи прогресувати та відкривати нові сфери застосування. Також вона допомагає знайти своє місце більшій кількості фахівців, здатних на формування та впровадження нестандартних способів вирішення завдань, а також підвищення ефективності роботи організацій і, як наслідок, зростання економіки країни.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що не рідко у науковій літературі креативний менеджмент розглядається у нерозривному зв'язку з інноваційним менеджментом. Такий

зв'язок пояснюється єдиним об'єктом дослідження даних елементів структури управління – докільям підприємства та умов для впровадження інновацій. Як предмет вивчення і інноваційного, і креативного менеджменту виступають джерела інновацій та методи формування інноваційних ідей. Крім того, креативний менеджмент близько пов'язаний з розвитком таких напрямів менеджменту як кадрове управління, персональний менеджмент, стратегічне управління. Реалізація креативного підходу у менеджменті практично відбувається у формі створення новацій чи впровадження інноваційних технологій. Саме тому перспективи подальших досліджень слід присвятити дослідженню впровадженню інноваційних технологій на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Szostak, M., & Sułkowski, Łukasz. Manager as an artist: creative endeavour in crossing the borders of art and organizational discourse. *Creativity Studies*, 13(2), 2020, 351–368. DOI: <https://doi.org/10.3846/cs.2020.11373>
2. Ceylan, C., Dul, J., & Aytac, S. Can the office environment stimulate a manager's creativity? *Human Factors and Ergonomics in Manufacturing and Service Industries*, 18(6), 2008, 58–602. DOI: <https://doi.org/10.1002/hfm.20128>

3. Bilan, Y., Vasilyeva, T., Kryklii, O., & Shilimbetova, G. The creative industry as a factor in the development of the economy: dissemination of European experience in the countries with economies in transition. *Creativity Studies*, 12(1), 2019, 75–101. DOI: <https://doi.org/10.3846/cs.2019.7453>
4. Kovaitė, K., Šūmakaris, P., & Korsakienė, R. Sustainability in creative and cultural industries: a bibliometric analysis. *Creativity Studies*, 15(1), 2022, 278–298. DOI: <https://doi.org/10.3846/cs.2022.16565>
5. Reimeris, R. Theoretical features of the creative society. *Creativity Studies*, 9(1), 2016, 15–24. DOI: <https://doi.org/10.3846/23450479.2015.1088902>
6. Beirne, M., & Knight, S. From community theatre to critical management studies: a dramatic contribution to reflective learning? *Management Learning*, 38(5), 2007, 591–611. DOI: <https://doi.org/10.1177/1350507607083209>
7. Atkinson, D. M. Thinking the art of management: stepping into «Heidegger’s Shoes». 2007, Palgrave Macmillan. DOI: https://doi.org/10.1057/9780230589988_10

References:

1. Szostak, M., & Sułkowski, Łukasz (2020) Manager as an artist: creative endeavour in crossing the borders of art and organizational discourse. *Creativity Studies*, 13(2), 351–368. DOI: <https://doi.org/10.3846/cs.2020.11373>
2. Ceylan, C., Dul, J., & Aytac, S. (2008) Can the office environment stimulate a manager’s creativity? *Human Factors and Ergonomics in Manufacturing and Service Industries*, 18(6), 589–602. DOI: <https://doi.org/10.1002/hfm.20128>
3. Bilan, Y., Vasilyeva, T., Kryklii, O., & Shilimbetova, G. (2019) The creative industry as a factor in the development of the economy: dissemination of European experience in the countries with economies in transition. *Creativity Studies*, 12(1), 75–101. DOI: <https://doi.org/10.3846/cs.2019.7453>
4. Kovaitė, K., Šūmakaris, P., & Korsakienė, R. (2022) Sustainability in creative and cultural industries: a bibliometric analysis. *Creativity Studies*, 15(1), 278–298. DOI: <https://doi.org/10.3846/cs.2022.16565>
5. Reimeris, R. (2016) Theoretical features of the creative society. *Creativity Studies*, 9(1), 15–24. DOI: <https://doi.org/10.3846/23450479.2015.1088902>
6. Beirne, M., & Knight, S. (2007) From community theatre to critical management studies: a dramatic contribution to reflective learning? *Management Learning*, 38(5), 591–611. DOI: <https://doi.org/10.1177/1350507607083209>
7. Atkinson, D. M. (2007) Thinking the art of management: stepping into «Heidegger’s Shoes». Palgrave Macmillan. DOI: https://doi.org/10.1057/9780230589988_10

Стаття надійшла до редакції 09.10.2022

УДК 35(075.8)

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2022-2-6>

Копитко Марта Іванівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управлінських технологій,
Університет економіки та права «КРОК»
вулиця Табірна, 30-32, Київ, 03113, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6598-3798>

Вінічук Марія Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
Львівський державний університет внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6588-1254>

Ганущин Соломія Несторівна

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки,
Львівський державний університет внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6328-9978>

ВПЛИВ СУСПІЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

***Анотація.** У статті визначено значний вплив війни та збройних конфліктів на цінності, якими керується як суспільство загалом, так і державне управління зокрема. Виявлено наявність в Україні в умовах російсько-української війни вагомих дестабілізуючих чинників розвитку держави та суспільства, які провокують значні деструктивні зміни та зумовлюють часткове нівелювання суспільних цінностей, а також порушення права і свободи людини й громадянина. Встановлено, що інтенсивний та руйнівний характер війни може призвести до зміни суспільних цінностей, оскільки населення та державні інституції стикаються з новими викликами й небезпеками, які формують подальші пріоритети соціально-економічного розвитку країни. В процесі здійсненого наукового дослідження розглянуто роль цінностей у суспільстві та в державному управлінні під час війни, а також з'ясовано їх вагомість для соціально-економічного розвитку країни в умовах невизначеності та нестабільності. Виявлено значну залежність та тісну взаємодію органів державної влади та громадськості в процесі їх функціонування та здійснення діяльності. Встановлено, що найбільш вагомими індикаторами виявлення впливу суспільних цінностей на соціально-економічний розвиток України є індекс демократії та індекс сприйняття корупції, які в умовах війни позиціонують зростаючі значення, що засвідчують як зміцнення демократичних засад розвитку держави, так і зниження рівня корупції в країні. З'ясовано, що зниження рівня демократії та посилення корупційних ризиків, а, відтак, і зростання рівня корупції, спостерігається в періоди загострення суспільно-політичних та соціально-економічних криз в державі. Доведено необхідність посилення взаємодії органів державної влади та громадськості на усіх рівнях з урахуванням засад прозорості, підзвітності та відкритості для громадськості.*

***Ключові слова:** суспільні цінності, громадянське суспільство, суспільні відносини, соціальна свобода, політична відповідальність, державне управління.*

Kopytko Marta
"KROK" University
Vinichuk Mariia, Hanushchyn Solomiia
Lviv State University of Internal Affairs

THE INFLUENCE OF SOCIAL VALUES ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR

Abstract. *The article identifies a significant impact of war and armed conflicts on the values that govern both society in general and state administration in particular. The presence of significant destabilizing factors in the development of the state and society in Ukraine under the conditions of the Russian-Ukrainian war, which provoke significant destructive changes and lead to the partial leveling of social values, as well as violations of human and citizen rights and freedoms, has been revealed. It has been established that the intense and destructive nature of the war can lead to a change in social values, as the population and state institutions face new challenges and dangers that shape the future priorities of the country's socio-economic development. In the course of the conducted scientific research, the role of values in society and in state administration during the war was considered, as well as their importance for the socio-economic development of the country in conditions of uncertainty and instability was clarified. Significant dependence and close interaction of state authorities and the public in the process of their functioning and implementation of activities was revealed. It was established that the most significant indicators of the influence of public values on the socio-economic development of Ukraine are the index of democracy and the index of perception of corruption, which, in the conditions of war, have increasing values, which testify both to the strengthening of the democratic foundations of the state's development and to the reduction of the level of corruption in the country. It was found that the decrease in the level of democracy and the strengthening of corruption risks, and, therefore, the increase in the level of corruption, is observed in periods of exacerbation of socio-political and socio-economic crises in the state. The need to strengthen the interaction between state authorities and the public at all levels, taking into account the principles of transparency, accountability and openness to the public, has been proven.*

Keywords: *social values, civil society, social relations, social freedom, political responsibility, public administration.*

Вступ. Війна Росії проти України істотно дестабілізувала явища та процеси, що відбуваються в економіці та суспільстві та зумовила посилення негативного впливу дестабілізуючих чинників на соціально-економічний розвиток країни. Очевидно, що проблеми впливу суспільних цінностей на соціально-економічний розвиток України в умовах війни значно актуалізувалися та перетворилися на предмет наукових дискусій, оскільки спостерігається часткове їх нівелювання в суспільстві, що обумовлює виникнення проблемних аспектів соціально-економічного розвитку країни. Посилення процесів нестабільності та виникнення проблем воєнного характеру спричинюють необхідність швидкого розв'язання проблемних питань та активізують пошук способів врегулювання відносин в суспільстві, вирішення яких істотно залежить від рівня розвитку громадянського суспіль-

ства та апарату державного управління на різних рівнях. Зважаючи на окреслені тенденції тематика дослідження впливу суспільних цінностей на соціально-економічний розвиток України в умовах війни є вкрай актуальною та потребує поглибленого вивчення.

Метою статті є обґрунтування теоретико-прикладних засад дослідження впливу суспільних цінностей на соціально-економічний розвиток України в умовах війни.

Проблематика дослідження впливу суспільних цінностей на соціально-економічний розвиток України в умовах війни впродовж тривалого часу знаходить своє відображення у наукових працях провідних вітчизняних науковців, адже безпрецедентна неспровокована збройна агресія Росії по відношенню до України, яка розпочалася ще у 2014 р., зумовлює виникнення вагомих викликів і небезпек, що загрожують незалежності, суверенітету,

територіальній цілісності та демократичному розвитку країни. Особливо загострився дестабілізуючий вплив факторів воєнного характеру в умовах повномасштабного вторгнення у 2022 р. та продовжується й досі.

Варто зазначити, що війна має негативний вплив на соціально-економічний розвиток країни не лише в короткостроковому періоді, а й несе далекосяжні наслідки для економіки держави в стратегічній перспективі, що в майбутньому призведе до економічних втрат, зниження продуктивності праці, зростання показників безробіття та підвищення рівня бідності. В даному контексті слушним є зауваження колективу авторів під редакцією Р. Я. Левіна [1], які опублікували доповідь «Ціннісна складова економічних орієнтацій та поведінки», де детально проаналізували вплив панівних цінностей в суспільстві на соціально-економічний розвиток держави. Поміж усім зазначено, що для українців незмінними залишаються такі традиційні цінності як: родина, праця, друзі, спілкування тощо, які мають як позитивний стабілізуючий вплив так і негативний, внаслідок консерватизму, що є однією з основних причин неуспіху реформ в галузі державного управління країни. З точки зору науковців, розбіжності між суспільними настроями та політикою держави щодо необхідності негайного реформування інституцій призводять до несприйняття, часто навіть опору до конкретних нововведень. Особливо актуальними стали дослідження ціннісно-культурних особливостей українців в умовах сьогодення, адже, до значного спектру уже відомих додався вагомий чинник воєнного характеру – повномасштабна війна та ведення активних бойових дій на території України.

Натомість С. Ганущин [2; 3, с. 72] більш детально заглибилася в проблеми дослідження взаємозв'язку влади й громадськості, внаслідок чого встановила, що в умовах війни інститути громадянського суспільства мають швидше формальний характер, який не дозволяє в повній мірі відкрито та прозоро співпрацювати з органами державної влади, внаслідок чого втрачається їх зв'язок при продукуванні

суспільно значущих норм та цінностей, що загрожує несприйняттям морально-етичних установок в суспільстві та порушенням прав громадян. Тому, варто стверджувати, що вплив суспільних цінностей на систему державного управління є надто вагомим та очевидним.

Матеріали та методи. Методологічна база дослідження побудована на використанні значного спектру загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання та економічного аналізу, зокрема, дослідження сутності суспільних цінностей здійснено із застосуванням таких методів як аналіз, синтез та наукова абстракція; дослідження впливу суспільних цінностей на соціально-економічний розвиток України в умовах війни проведено на основі методу порівняння, аналогій та системного аналізу; формування висновків та результатів дослідження здійснено із використанням методу узагальнення та систематизації.

Результати. Вплив суспільних цінностей на соціально-економічний розвиток України в умовах війни є доведеним та очевидним, про що свідчать стан та сучасні тенденції функціонування країни як незалежної та демократичної держави, прагнення якої фокусуються на досягненні повноправного членства в Європейському Союзі. Однак, досягнути бажаних результатів Україні вкрай важко, адже наявність вагомих дестабілізуючих чинників розвитку держави та суспільства провокують значні деструктивні зміни, внаслідок чого частково нівелюються суспільні цінності, а права і свободи людини й громадянина нехтуються та недотримуються. Зважаючи на окреслене можна констатувати, що обрана проблематика дослідження з питання ціннісної складової в державному управлінні доволі популярна серед вітчизняних та іноземних науковців, а її розгляд впродовж останнього десятиліття все більше актуалізується.

Зокрема, необхідно визнати, що невирішеним залишаються питання щодо концептуалізації цінностей у державному управлінні та те, як вони пов'язані з різними підходами до управління; щодо ролі цінностей в системі мотивації діяльності органів державної влади;

щодо дотримання доброчесності та етики в системі державного управління.

Стає очевидним, що розв'язання наявних проблем неможливе лише на рівні державних інституцій, а в умовах розвитку демократії потребує залучення до більшості процесів громадянського суспільства, внаслідок чого досягається реалізація таких принципів державного управління як підзвітність, прозорість, чесність та об'єктивність, що поступово трансформуються в ціннісні складові та переміщуються на передній план.

Нестандартні умови соціально-економічного розвитку України, які створені в умовах сьогодення дозволяють провести емпіричні дослідження в плані оцінювання взаємозв'язків суспільних цінностей із показниками соціально-економічного розвитку країни, параметри чого окреслюють такі показники як рівень демократії в державі, який характеризує ступінь взаємодії органів влади із громадськістю, а також рівень корупції в суспільстві, що відображає принципи прозорості функціонування органів державної влади.

Поглиблені дослідження в окресленому керунку дозволяють визначити вагомість суспільних цінностей для соціально-економічного розвитку України та виявити реальні їх проблеми в процесі державотворення й взаємодії органів державної влади із громадськістю. Тому, на рис. 1 пропонуємо дослідити стан та динаміку зміни такого показника як індекс демократії, який комплексно характеризує стан виборчого процесу в державі, рівень плюралізму, політичної участі й політичної культури, якість та ефективність функціонування урядових, а також рівень забезпечення громадських свобод.

Як засвідчують результати проведених досліджень, впродовж 2013–2022 рр. індекс демократії в Україні не має стабільної тенденції та істотно знижується в період суспільно-політичних та соціально-економічних криз, в період яких фіксується посилення суспільного спротиву та переформатування державної влади. Натомість, в період відносної стабільності значення індексу демократії позиціонує зростаючий тренд та свідчить про укріплення демократичних засад розвитку

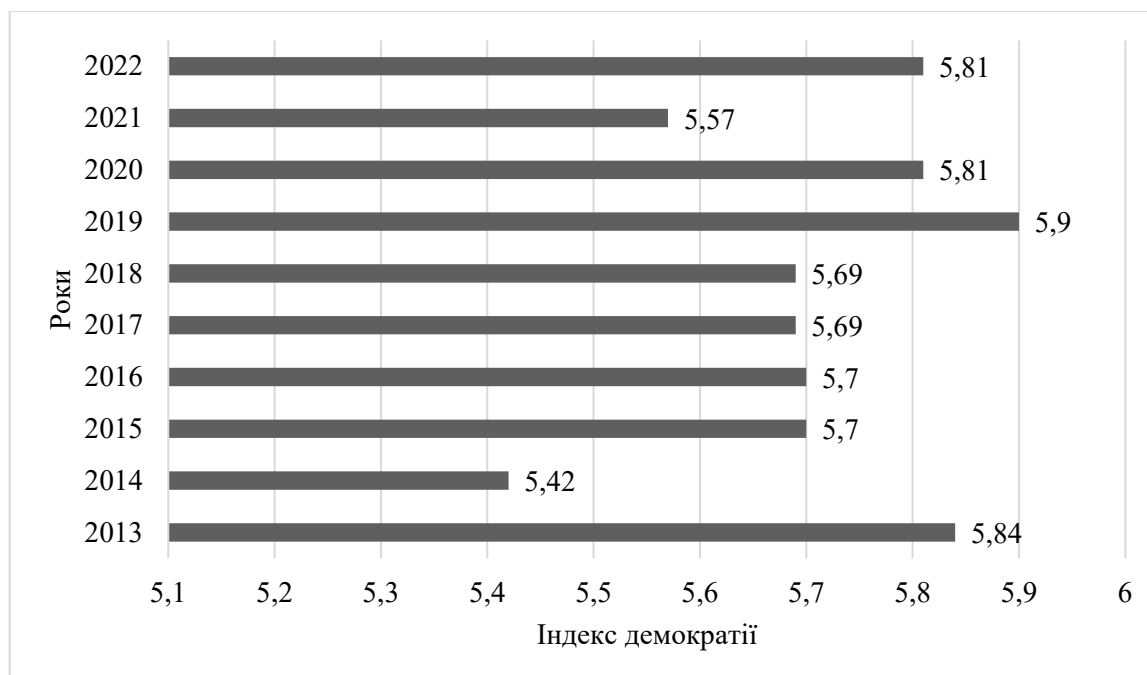

Рис. 1. Динаміка зміни індексу демократії в Україні, 2013–2022 рр.

Джерело: розраховано за [4]

держави й посилення взаємодії органів державної влади із громадськістю.

Не менш важливим індикатором оцінювання впливу суспільних цінностей на соціально-економічний розвиток України є індекс сприйняття корупції, який висвітлює рівень сприйняття громадськістю корупційних ризиків та їх прояву. Динаміку зміни індексу сприйняття корупції в Україні за 2013–2022 рр. відобразимо на рис. 2.

Водночас зазначимо, що зростаючий тренд показника корумпованості в країні свідчить про зниження рівня корупції. Як доводять результати проведеного дослідження, посилення ризиків корупції також відбувається в періоди нестабільності. При цьому, констатується такий факт, що індекс сприйняття корупції корелює із індексом демократії, обернено пропорційна залежність між яким доводиться однаковими трендами. Зважаючи на зазначені тенденції можна стверджувати, що при зростанні корупції в Україні, рівень демократії істотно знижується.

При цьому, вдалося виявити, що по відношенню до обох аналізованих показників спостерігається позитивний вплив факторів

воєнного характеру, адже індекс демократії та індекс сприйняття корупції у 2022 р. мають позитивні зміни. Тому, нами доведено, що війна в Україні, поряд із вкрай вагомими негативними процесами, здійснила певні зрушення в напрямку європейського вектора розвитку, беззаперечною умовою чого є забезпечення демократії та зниження корупції.

Очевидно, що війна суттєво впливає на розвиток державних інституцій та економіку воюючих країн та має як негайний, так і довгостроковий вплив на державу. У короткостроковій перспективі вона призводить до збільшення державних витрат на оборону та безпеку, які можуть відволікати ресурси від інших секторів економіки, що призводить до скорочення інвестицій в інфраструктуру, освіту та охорону здоров'я. Крім того, вона призводить до руйнування інфраструктури, власності та виробничих активів, що посилює економічні втрати. Окрім миттєвих економічних втрат, війна також має довгостроковий вплив на економіку держави, зокрема: призводить до зменшення іноземних інвестицій, до втрати людського капіталу, до скорочення робочої сили та ерозії виробничого потенціалу країни.

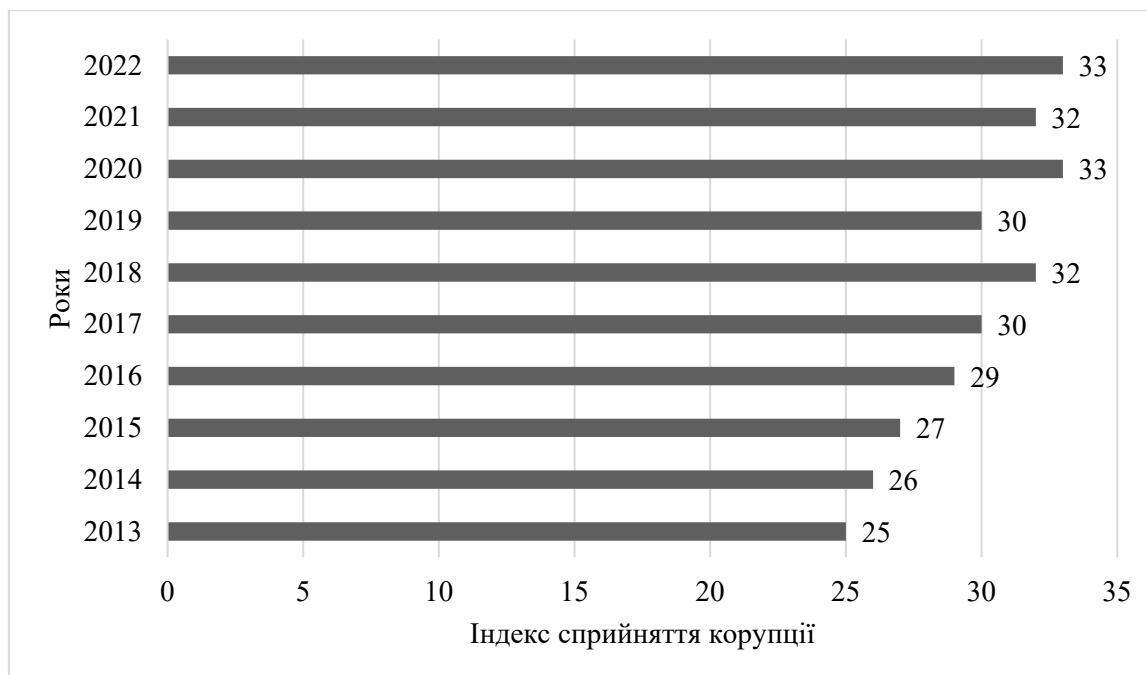

Рис. 2. Динаміка зміни індексу сприйняття корупції в Україні, 2013–2022 рр.

Джерело: розраховано за [5]

Висновки. Таким чином, підсумовуючи проведені дослідження, варто відзначити, що ціннісна складова має вирішальне значення для забезпечення ефективного управління в усіх державах та в системі забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни, тому питання впливу суспільних цінностей на державний механізм управління є актуальним, важливим й потребує детального подальшого розгляду. На підставі одержаних результатів встановлено, що військові конфлікти не завжди детермінують подальший вектор розвитку країни у сторону модернізації та покращення соціальних показників, однак, в окремих випадках є стимулятором позитивних змін. Виявлено, що війна являється рушійною силою процесів і явищ соціально-економічного й суспільно-політичного характеру, адже при фаховому

управлінні державними інституціями під час війни, можливі залучення інвестицій, зокрема в систему оборони. Україна, попри важкі часи, не припинила комплексне реформування усієї системи державного управління, що доводить успішна робота державних інституцій та соціальна підтримка найбільш незахищених верств населення. Стає очевидним, що за таких умов, виникає необхідність посилення впливу таких суспільних цінностей, як прозорість і підзвітність в галузі державного управління, що стане запорукою збереження довіри громадськості до державних інституцій та залучення більшої кількості активних громадян до взаємодії з органами державної влади, до активної участі у громадських організаціях, внаслідок чого досягнуться високі показники результативності управління.

Список використаних джерел:

1. Ціннісна складова економічних орієнтацій та поведінки: наукова доповідь за ред. Р.Я. Левіна. Київ : НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». 2022. 152 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Cinnisna-skladova-economichnyh-orijentaciy.pdf>
2. Ганущин С. Н. Взаємозв'язок публічного управління та адміністрування у межах застосування цивілізаційного й трансформаційного підходів у суспільних відносинах в Україні. *Вісник «Держава та регіони»*. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. № 3 (77). С. 27–32.
3. Ганущин С. Н. Вплив суспільних цінностей на державне управління. *Наукові перспективи*. 2022. № 1 (19). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/995/994>
4. Democracy Index by Countries, 2013–2022. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2022>
5. The Global Corruption Perceptions Index, 2013–2022. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>

References:

1. Tsinnisna skladova ekonomichnykh oriyentatsiy ta povedinky [Value component of economic orientations and behavior]: scientific report edited by R. Ya. Levin. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine, State University "Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine". 2022. 152 p. Available at: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Cinnisna-skladova-economichnyh-orijentaciy.pdf> [in Ukrainian]
2. Hanushchyn S. N. (2022). Vzayemozvyazok publichnoho upravlinnya ta administruvannya u mezhakh zastosuvannya tsyvilizatsiynoho y transformatsiynoho pidkhodiv u suspil'nykh vidnosynakh v Ukrayini [Interrelationship of public management and administration within the framework of the application of civilizational and transformational approaches in public relations in Ukraine]. *Bulletin "State and Regions". Series: Public management and administration*. No. 3 (77). P. 27–32. [in Ukrainian]
3. Hanushchyn S. N. (2022) Vplyv suspil'nykh tsinnostey na derzhavne upravlinnya [Influence of social values on public administration]. *Scientific perspectives*. No. 1 (19). Available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/995/994> [in Ukrainian]
4. Democracy Index by Countries, 2013–2022. Available at: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2022/>
5. The Global Corruption Perceptions Index, 2013–2022. Available at: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>

Стаття надійшла до редакції 03.10.2022

ЗМІСТ

Шевченко Н. В. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНИТОРИНГУ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ФОНДОВОМУ РИНКУ.....	3
Олексюк М. М. БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ).....	9
Мельник С. І., Яремчук Р. Є. ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	16
Михаліцька Н. Я., Яцик М. Р., Караїм О. О. МОЛОДІЖНА МІГРАЦІЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ.....	24
Леськів Г. З., Чапляк Н. І. ХАРАКТЕРИСТИКА КРЕАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ ІННОВАЦІЙНО-АКТИВНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ.....	33
Копитко М. І., Вінчук М. В., Ганущин С. Н. ВПЛИВ СУСПІЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	38

CONTENTS

Shevchenko Nataliia	
DIRECTIONS OF PROVIDING A FINANCIAL MONITORING SYSTEM ON THE DOMESTIC STOCK MARKET.....	3
Oleksiuk Myron	
SECURITY OF THE STATE UNDER THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW (CHARACTERISTICS AND FEATURES).....	9
Melnyk Stepan, Yaremchuk Rostyslav	
INSTITUTIONAL AND LEGAL FEATURES OF ECONOMY LEGALIZATION AND ANTI-CORRUPTION IN UKRAINE AND THE WORLD.....	16
Mykhalitska Nataliya, Yatsyk Maryana, Karaim Olha	
YOUTH MIGRATION IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: RISKS AND THREATS TO NATIONAL SECURITY.....	24
Leskiv Halyna, Chapliak Nataliia	
FEATURES OF CREATIVE MANAGEMENT FOR INNOVATIVELY ACTIVE SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS.....	33
Kopytko Marta, Vinichuk Mariia, Hanushchyn Solomiia	
THE INFLUENCE OF SOCIAL VALUES ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR.....	38

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ЛЬВІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Серія економічна

Випуск 2

Коректор *І. М. Чудеснова*
Комп'ютерне верстання *Ю. Г. Войтюк*

Підписано до друку 28.10.2022 р.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 5,35. Зам. № 0423/266
Наклад 100 прим.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.